

80 let GRS Jesenice
(1924 - 2004)

80 let GRS Jesenice
(1924 - 2004)

80 let GRS Jesenice
(1924 - 2004)

Jesenice, oktober 2004

80 let GRS Jesenice (1924 - 2004)

Uredila: Anja Peternelj

Oblikovanje: Anja Peternelj

Urednica fotografije: Anja Peternelj

Lektoriranje: Uroš Švab

Izdala in založila: Postaja GRS Jesenice

Tisk: Medium d.o.o.

Fotografija na naslovnici: Zimske postajne vaje 2004, *foto:* Anja Peternelj

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.52:614.8(497.4 Jesenice)''1924/2004''

GORSKA reševalna služba (Jesenice)

[Osemdeset]

80 let GRS Jesenice : (1924-2004) / [uredila Anja Peternelj]. -
Jesenice : Postaja GRS, 2004

1. Peternelj, Anja
215916288

KAZALO

7	NAMESTO UVODA ...
7	<i>Ob 80 - letnici postaje Gorske reševalne službe Jesenice</i>
8	<i>Ob 80 - letnici postaje GRS Jesenice</i>
11	<i>Ob osmih desetletjih jeseniškega gorskega reševanja</i>
13	<i>Postaji GRS Jesenice</i>
14	ZGODOVINA
15	<i>Od ustanovitve do danes</i>
18	<i>Kronika lavinskega odseka pri GRS postaji Jesenice do leta 1995</i>
23	REŠEVALNE AKCIJE
23	<i>Prokletije 1974</i>
25	<i>Hudičev žleb</i>
28	<i>Lunin mrk</i>
31	<i>Jesensko popoldne</i>
35	<i>Ugaslo upanje v Rigljici</i>
38	<i>Ukve</i>
40	RAZMIŠLJANJA
40	<i>Kaj ima ljubezen s tem?</i>
42	<i>Doživetje gora</i>
47	ZAPISALO SE JE ...
47	<i>Praznik</i>
49	<i>Petdeset let Cveta Jaklja</i>
52	NAŠI NAČELNIKI
55	SEZNAM ČLANOV, september 2004
59	SEZNAM FOTOGRAFIJ NA STRANEH 10, 30, 45 in 56
61	POMAGALI SO NAM
65	BELEŽKE

NAMESTO UVODA ...

OB 80-LETNICI GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE JESENICE

Ustanovitev in pričetek delovanja Gorske reševalne službe Jesenice sega v čas, ko se je naglo razmahnilo gornišstvo v Zgornjesavski dolini. Delavci železarne in drugi krajanji so čutili potrebo po sprostivni v gorah. Pohodništvu je sledil alpinizem najvišjega ranga. Kljub okorni opremi so se posamezniki lotili podvigov v stilu izurjenih in dobro opremljenih gornikov iz bližnjih in daljnjih krajev. Kruta narava je terjala svoj davek. Zmanjšati ga je bilo možno le z organiziranim strokovnim in tovariškim pristopom v kriznih trenutkih. In ne nazadnje – iz gora je bilo treba vrniti tovariša, ki mu ni bilo več pomoči.

Osemdeset let so generacije planincev in alpinistov sledile klicu tovarštva in se včlanjale, izobraževale in izgorevale v vrstah gorskih reševalcev. Vedno je bil navzoč problem opreme in razpoložljivega časa. Vedno je bilo treba prepričati domače in delodajalce, da je to humano delo neodložljivo. Razvila se je organizacija, oprema in pomoč profesionalnih služb. Ostala pa je nepoklicnost, temelječa na solidarnosti in odrekanju ter prepogosto tudi nevarnem tveganju. Nekateri so s svojim delom postali legende, predolg je seznam tistih, ki so reševali do konca.

Organizacijske oblike so prinesle novosti in grenak priokus odrinjenosti zaradi lokalne organiziranosti.

Kljub temu je ostalo močno strokovno jedro Gorske reševalne službe Jesenice sposobno posredovati doma in na tujem.

Vsem sedanjim članom Gorske reševalne službe Jesenice in vsem predhodnim generacijam čestitam ob visokem jubileju in se zahvaljujem za požrtvovalno in nesebično delovanje.

Župan občine Jesenice
Boris Bregant

OB 80-LETNICI POSTAJE GRS JESENICE

V človeškem življenju se nabere mnogo dogodkov, ki pričajo o človekovem delovanju. Podobno je s skupino ljudi, ki želi pomagati ljudem v stiski ali ob nesreči. Plemenita dejanja so delo posameznikov, povezana v celoto pa predstavljajo šopek različnih dejavnosti, ki združuje člane postaje GRS Jesenice.

Najprej tisto bistveno, vsakdanje delo za preživetje sebe in svoje družine. To delo se je pri večini članov dogajalo v Železarni. Težaško delo pri taljenju železove rude ter nadaljnje preoblikovanje železa v različne uporabne oblike je pustilo pečat pri marsikaterem jeseniškem reševalcu. Z obdelovanjem vroče, trde kovine so se oblikovali tudi značaji ljudi.

V prostem času pa so odhajali v naravo, v gore, kjer jih je družilo iskanje novih, zahtevnih poti in plezalnih smeri. Tako so se pogumni in vztrajni alpinisti združeni v TK Skala večkrat navezali na vrv in ob tem preplezali težke smeri.

Vendar pri plezanju ni bilo le lepih trenutkov, ampak so se dogajale tudi nesreče. V tej stiski so ponesrečenim lahko pomagali izurjeni plezalci - reševalci. Ti so od začetka s skromno tehnično opremo, vendar z veliko prizadevnostjo izvajali rešilne ekspedicije. Te so v začetku trajale tudi več dni in reševalci ter ponesrečeni so med samim reševanjem prenašali težke napore.

Ko se je povečalo število reševanj, je bilo treba okrepiti vezi med člani, hkrati pa izboljšati tudi tehnično pripravo in opremljenost. To je bilo že izraženo v Centralnem reševalnem odseku, ki je vodil, usmerjal in usposabljal reševalce. Njegovo najmočnejše jedro je bilo prav na Jesenicah in ni čudno, da je bila dejavnost v zvezi z reševanjem tu tudi najučinkovitejša.

Reševalci so tako kot drugi zavedni državljani sodelovali pri obrambi domovine. Za to so imeli določene prednosti, saj jim vsakodnevni napor niso bili tuji. Po drugi svetovni vojni, ko so reševalci uredili vrste, se zopet začne zagnano delo. To se kaže tudi pri gradnji bivakov na gorskih področjih, kjer ni bilo planinskih koč.

Po hudi nesreči v Špiku, ko nastopi kriza v reševalskih vrstah, se Centrala preseli v Ljubljano. Jeseniški reševalci svoje delo opravljajo naprej. Njihova prizadevnost pri pomoči ponesrečenim in vzgoji novih, mladih reševalcev

obrodi organiziran način iskanja zasutih v plazu z lavinskimi psi. Ti prvi vodniki lavinskih psov so postavili dobre temelje, ki so jih preizkušali in utrjevali doma in tudi pri sodelovanju z vodniki reševalnih psov iz alpskih držav.

V vrstah postaje so bili dobri opazovalci reševalnega dela, ki so dogodke ob posameznih reševanjih znali zapisati na papir. Tako bodo v obliki knjig ostali opisi reševalnih akcij in posameznih reševalcev.

Pomembna je bila pomoč članov postaje pri vključevanju helikopterskih posadk slovenske vojske v reševalno delo GRSS.

V okviru postaje so delovali odlični organizatorji in vzgojitelji mlajših članov GRS, ki so vodili in usmerjali reševalno delo in usposabljanje na državni ravni. Sodelovali so tudi z reševalci sosednjih držav ter v okviru IKAR.

Spomnimo se le nekaj reševalcev, ki so oblikovali tudi GRS Slovenije. Začnimo z Jožem Čopom, prvim načelnikom postaje, dr. Miho Potočnikom, dolgoletnim načelnikom GRSS, Urošem Župančičem, vzgojiteljem, Andrejem Moretom, Stanetom Koblarjem, vzgojiteljem, Jožem Makovcem – vzgoja in uvajanje novosti v GRS, Cirilom Pračkom, zapisovalcem dogodkov.

Ob osemdesetletnem jubileju postaje GRS Jesenice se zahvaljujemo vsem članom za njihov prispevek pri delu in predstavitvi postaje GRS.

V prihodnje vam želimo uspešno delo in še naprej dobro sodelovanje s slovenskimi gorskimi reševalci.

Načelnik KGRSS
Toni Smolej

Utrinki 1

10

OB OSMIH DESETLETJIH JESENIŠKEGA GORSKEGA REŠEVANJA

Gorsko reševanje je poslanstvo prostovoljstva, plemenitosti, srčnosti in tovarištva.

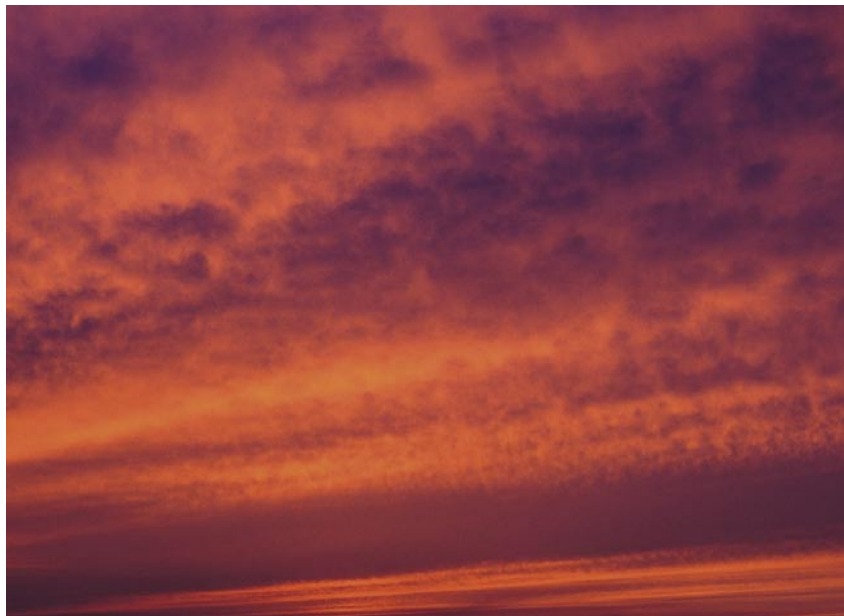
Jeseniško gorsko reševalstvo ima zanesljivo ene od najpopolneje dovršenih temeljev planinsko-alpinističnega reševanja v slovenskem gorskem svetu in celotnem prostoru slovenstva. Nanjihovi podlagi se je izoblikoval vseslovenski organigram dela, strokovnosti in delovanja GRS, skratka standard o gorskem reševanju. Prav tu na Jesenicah se je najbolj trdno izoblikovalo in preverilo »z jeseniškim jeklom utrjeno in neomajno ukaljeno« sporočilo vseslovenskega planinstva, da je gorsko reševanje: poslanstvo prostovoljstva, plemenitosti srčnosti in tovarištva. Brez kakršnih koli pogojevanj, obvez ali vprašanj, ne samo v gorskem svetu, ampak v celotnem prostoru nasploh. In to so jeseniški gorski reševalci nešteto krat dokazali in potrjevali. Izkazali so se kot maksimum slovenskega alpinizma z legendarnim Jožetom Čopom na čelu. Najbolj so spoštovali in upoštevali načelo, da sta gorski reševalec in dejavnost GRS namenjena obiskovalcem gora, alpinistom, to je vsem ljubiteljem gora, ki so v steni, na stezi ali poti zašli in se srečali s stisko, nesrečo ... To so bila in so še zmeraj najbolj zlata sporočila in največje vrednote planinskega prostovoljstva in humanitarnosti. Iz teh dejanj in naprednih obzorij je jeseniško reševalstvo postalo vseslovenska planinska avtoriteta. Njihova dela na izobraževalnih področjih, pri pripravi in izvedbi najbolj tehnično zahtevnih stenskih vaj so to še bolj utrjevala in potrjevala njihovo predanost planinstvu in skrbi za človeka. Posebnost je bila tudi njihova odprtost, pripravljenost kjer koli pomagati, učiti, instruirati. Jeseničani so si pridobili tudi mednarodno priznano »doktrino« in spoštovanje z znanji gorskega reševanja in samo reševalno usposobljenostjo. Ob tem spoštljivem jubileju ne smemo pozabiti na trud jeseniških reševalcev, ki so za planinsko-alpinistično dobro gradili bivake v najbolj zahtevnih intimnih predelih Julijcev. Tudi odlična turnosmučarska znanja in njihov prenos na mlajše generacije so bila vedno odlika Jeseničanov. Na zlata obdobja legendarnega gorskega planinsko-alpinističnega reševalstva nas veže nešteto spominov, tako posredno kot neposredno. Vemo, da so ti časi predanosti goram, skrbi za človeka tako idealistično neponovljivi, kot čas in obdobje, ko se je živelo za poštenje, preprost, srečen vsakdanjik. Ko je bilo najbolj čislano plačilo občutje, da smo človeka na gori ohranili pri življenju in ga z gore vrnili nazaj v topel dom.

Danes pa smo na poti v nov svet, ki v celoti spreminja izvirnosti, intimnosti, tradicionalnosti kot skrivnosti med človekom in goro. Gre za dejstva, ki nam jih vsiljuje in pogojuje današnji pragmatizem, ki brez kompromisov

in predsodkov posega v srečo, ki jo doživiš le v planinskem rajju, paradizu resnice.

Ob jubileju in spominu na osem desetletij uspešnega delovanja jeseniškega gorskega reševanja se s hvaležnostjo in spoštovanjem pridružujem čestitkam in zahvalam za vse dobro, storjeno slovenskemu planinstvu, v imenu vseh planinskih organizacij, društev pa tudi planinskega članstva PZS. Vsekakor pa si želim, da bi nam bilo tudi v prihodnje največje zadoščenje in plačilo to, da smo sodobno gorsko reševanje razvili in ohranili na visoki kakovostni ravni, kot tudi, da smo še vedno aktivno prisotni v planinskih vrstah; društvih, v katerih skupaj vzgajamo in se trudimo strokovno in kodeksno izobraževati člane PD, obiskovalce gora z namenom, da bi bilo kar najmanj nesreč, ponesrečenih planincev, alpinistov in kar največ srečnih povratkov z gora, ostenij. To pa je tudi garancija, da bo tako, kot je bilo do sedaj, da bo GRS enako dobro delovala tudi v novih »razmerah«: »reševalci brez meja – vedno dobre volje«, tako v domačem planinskem svetu, kot v gorstvih Evrope in državah brez meja, za srečo, varnost, reševanje in še posebej za nadaljnji ugled in razvoj slovenskega planinstva, v katerem je GRS na najpomembnejšem in najuglednejšem mestu slovenske planinske organizacije.

Predsednik Planinske zveze Slovenije
Franc Ekar

Zaton, foto: Anja Peternelj

POSTAJI GRS JESENICE

80 let. Častitljiva starost za organizacijo humanitarnega pomena. Posebno v teh časih, ko je tako moderno ukinjanje starih združb in ustanavljanje novih. Za njene člane ni denarja in slave, temveč samo garanje v največkrat nemogočih razmerah. Zaradi tega v njenih vrstah ni salonskih levov. So samo ljudje z visokimi moralnimi načeli.

Kakor planinci stremimo za dosego različnih planinskih vrhov, tako je GRS vrh, h kateremu stremi večina aktivnih članov planinske organizacije. Vendar ta vrh doseže le malo število izbrancev, ki so se pripravljene odpovedati marsikateri ugodnosti v življenju.

Na začetku je bila postaja ustanovljena z namenom pomagati ponesrečenim alpinistom v gorah. Danes pa je usposobljena tudi za pomoč pri nesrečah, ki jih doživljajo udeleženci pri vedno bolj popularnih tako imenovanih adrenalinskih športih. Za tako pomoč pa se je potrebno stalno izobraževati. Ali sprejemati nova znanja in spoznanja, ali obnavljati stara. In ravno izobraževanje je postaji omogočilo, da aktivno sodeluje pri klasičnih reševanjih, pri reševanjih z lavinskimi psi in pri helikopterskih reševanjih. Obenem pa to znanje njeni člani uspešno prenašajo na ostale odseke v matičnem planinskem društvu ali na zunanje skupine, ki so za to zainteresirane.

Od svoje ustanovitve je postaja GRS Jesenice gostovala na različnih lokacijah. Končno je dobila stalno mesto in nove prostore. Univerzalnost članov se je pokazala tudi pri obnovi le teh. Tako so iz bivšega orodišča s prostovoljnimi delom nastali prijetni prostori, ki služijo za druženje, skladiščenje opreme in vadbo različnih tehnik.

80 let je celo življenje enega človeka. Nemirna Kraljevina Jugoslavija, lažni red socialistične Jugoslavije in trenutni nered države Slovenije niso načeli temeljev postaje. Za to je potreben močan duh in vera v svoje delo. To delo pa je pomagati ponesrečencem. In mislim, da je bil človek v nesreči vedno na prvem mestu v filozofiji postaje. Upam in želim si, da to mesto v bodoče tudi obdrži.

Za zavidljiv jubilej postaji GRS Jesenice čestitam in ji želim še naprej uspešno delo, dobro sodelovanje in še veliko okroglih obletnic! Srečno!

Predsednik PD Jesenice
Branko Bergant

ZGODOVINA

Prvotna organizacijska mreža GRS

OD USTANOVITVE DO DANES

Rešilne ekspedicije

Uradni dokument o ustanovitvi postaje gorske reševalne službe na Jesenicah ni ohranjen. Verjetno tudi nikdar ni obstajal. Začetki reševanja ljudi, ki so se ponesrečili v gorah, kot organizirana dejavnost planinske organizacije, niso bili takšni, kakršno je reševanje danes. Dejavnost alpinistov kot reševalcev se je porajala spontano, iz potrebe, ne pa kot sad premišljenega hotenja skupine gornikov o nekakšni formalni, organizirani obliki dejavnosti. Reševati so začeli iz nuje, ker drugih, za tako delo zadosti usposobljenih posameznikov ni bilo.

V začetku dvajsetih let se je pri nas močno razmahnilo planinstvo. Vedno več ljudi je začelo zahajati v gore, alpinizem je takrat prerasel stopnjo vodništva, ki so si ga lahko privoščili in ga gojili le bogati posamezniki. Ljudje, ki so ponesrečenim v nepristopnih stenah sploh lahko priskočili na pomoč, so bili ravno najboljši alpinisti. Teh je bilo takrat na Jesenicah veliko. Dr. Miha Potočnik, član »Zlate naveze«, ki sta jo tvorila še Joža Čop in dr. Stanko Tominšek in je predstavljala kvalitativni vrh takratnega slovenskega alpinizma, je v kroniko postaje GRS Jesenice zapisal:

»Na že večkrat objavljeni fotografiji iz avgusta 1924, po reševanju dr. Klementa Juga, ob lojtrskem vozu Prckinovega Šimla, ki je bila posneta za Aljaževim domom v Vratih, so pretežno jeseniški skalaši: Matevž Freljih, Joža Čop, Miha Potočnik, Rado Požanel, Karel Čop in Miha Čop.

Po reševanju dr. Klementa Juga, *foto*: arhiv GRS Jesenice

Jeseniški skalaši smo bili takrat vključeni v tako imenovano rešilno ekspedicijo, ki je delovala v okviru osrednjega odbora. Na Jesenicah je bil poverjenik tega odbora dr. Aleš Stanovnik. Ekspedicija je reševala tako, da so jeseniški reševalci, predvsem člani TK Skala, hodili reševat v stene in brezpotja, od tam spravljali ponesrečene do planinskih steza, od tu naprej pa so prenos po voznihi potehi v dolino nadaljevali gorski vodniki in nosači iz Mojstrane, Kranjske Gore in Rateč na severni strani Julijcev, na južni strani pa iz Bohinja.« Dalje je iz njegovega zapisa razvidno še, da so se leta 1924 v severni steni Triglava in njegovi bližnji okolici zgodile štiri smrtne nesreče.

»V vseh štirih rešilnih ekspedicijah so sodelovali jeseniški alpinisti in od tu naprej upravičeno lahko govorimo o začetku organizirane gorsko reševalne dejavnosti, zato leto 1924 z vso pravico štejemo kot rojstno leto postaje Gorske reševalne službe Jesenice.«

Reševanje iz snežnih plazov z lavinskimi psi

Oktober leta 1951 je bil na pobudo Uroša Župančiča sklican ustanovni občni zbor odseka za lavinske pse. Z Jesenic so bili prisotni Koblar, More, Medja, Hrovat in Bernard, iz Tržiča Perko, kot zastopnik Kinološke zveze in LM Klemenčič, iz Ljubljane pa dr. Vauken. Začetek z zelo malo izkušnjami in brez literature je bil težak. Marca leta 1952 je bil v Tamarju prvi slovenski tečaj za vodnike lavinskih psov. Udeležilo se ga je 13 tečajnikov. Leta 1953 je sledil tečaj pod Storžičem. Vodila sta ga Joža Čop in Marjan Perko.

Lavinci leta 1964, foto: arhiv GRS Jesenice

Prva uspešna akcija z lavinskimi psi je potekala 25. februarja 1957 na Korošici. Od treh zasutih sta se dva sama izkopalala, tretjega pa nista našla. Celodnevno iskanje reševalcev s sondami je bilo neuspešno. Poklicali so vodnike lavinskih psov z Jesenic. Prišla sta Ignac Hrovat s Črtom in Franci Krajnar z Lesijem in našla zasutega. S to akcijo je postal obstoj vodnikov lavinskih psov v GRS povsem upravičen.

Danes imamo na naši postaji dva vodnika reševalnih psov, ki sta uposobljena za iskanje pogrešanih na vseh terenih sredogorja in zasutih v snežnem plazju.

Začetki helikopterskega reševanja

Z napredkom alpinizma in gorništvu nasploh se pojavi tudi moderen, predvsem pa hitrejši in za ponesrečenca udobnejši način reševanja. Sprva je helikopter v glavnem nudil le hitrejši transport opreme in reševalcev v bližino nesreče. Prvi tečaj za reševalce letalce je bil organiziran leta 1974 na letališču Lesce. Med prisotnimi so bili tudi Miki Fenz, Kristel Langus, Joža Rožič, Silvester Jošt, Emil Herlec, Bauman, Andrej Kolenc, Andrej Žemva ... Pozneje so bili tečaji še na Mrzlem Studencu, na Brniku in drugod. Danes si brez helikopterja ne moremo predstavljati hitrega in učinkovitega iskanja, reševanja in transporta ponesrečenih.

Začetki helikopterskega reševanja, *foto*: arhiv GRS Jesenice

KRONIKA LAVINSKEGA ODSEKA PRI GRS POSTAJI JESENICE DO LETA 1995

Človeka že od nekdaj privlači vse, kar je skrivnostno in težko dosegljivo, takšne so tudi naše gore. Gore vzgajajo. Kdor se ne da vzgojiti, ta se pogubi sam ali ga kruto in neusmiljeno uničijo gore same! Ena od mnogih nevarnosti so snežni plazovi, ki so vzeli nešteto življenj.

Vemo, da so bili plazovi že v času rimskega imperija (200 let pr. n. št.) silno pogubni. Kartazan Hanibal je zbral večje število upornih sužnjev in se s sloni prebijal preko Pirenejev in Apeninskih Alp proti Rimu. Na pohodu v Alpah je zaradi snežnih plazov in ledu izgubil več vojakov kot v sami bitki pred Rimom.

Naslednja, prav tako vojna snežna katastrofa je bila evidentirana pod imenom Črni četrtek. Zgodila se je 11. februarja 1916 leta na južnem Tirolskem med 1. svetovno vojno. Pri medsebojnem obstreljevanju se je sprožil snežni plaz in zasul preko 11.000 vojakov na obeh straneh.

Prva zabeležena lavinska nesreča v Sloveniji se je pripetila 3. marca 1852 pod Rateškimi Poncami. Snežna gmota je pokopala troje mladih življenj iz Rateč. V objemu smrti so ostali Janez Kavalari, Janez Petrič in Peter Benet. Za temi prvimi znanimi so se zvrstili še sodnik Holst pod severno steno Triglava, dr. Alojz Schmit pod Kurico v zg. Krmi, Ivana Stein pod Ponco. Smrt v gorah nikoli in nikjer ni izbirala svojih žrtev. Leta 1908 je zmrznil v Hudi ravni pod Vršičem takrat najslavnejši trentarski vodnik Andrej Komac.

Težke preizkušnje so gorski reševalci prestajali tudi v času I. svetovne vojne, ko je bilo treba reševati iz zametov številne vojake in ujetnike. Večja lavinska nesreča se je zgodila februarja 1916. Izpod Slemena in Kamnitnice se je sprožil ogromen snežni plaz in zasul večje število vojakov in ruskih vojnih ujetnikov.

Lavinska nesreča večjih razsežnosti se je pripetila tudi 28. marca 1937 v Lomu nad Trzičem. Med smučarsko tekmo se je izpod Storžiča sprožil snežni plaz in pri tem vzel devet mladih življenj.

Ideja za šolanje, t.j. iskanje zasutih in pogrešanih oseb, se je po naključju rodila v Švici leta 1938, ko je ogromen plaz zasul sedemnajst dijakov. Pri iskanju je sodelovalo mnogo ljudi, med njimi tudi reševalec – lovec s svojim psičkom, ki je med iskanjem začel kopati v sneg. Gospodar je postal pozoren, pričel kopati prav tam in izkopal še živega ponesrečenca. Soudeleženec reševanja,

kinolog Ferdinand Schmutz iz Berna, se je poslej resno zavzel za vzgojo lavinskih psov. Leta 1944 je uvedla šolanje lavinskih psov nemška armada v St. Jochanu na Tirolskem.

Prve izkušnje in ideje za šolanje lavinskih psov sta pri nas predstavila Marjan Perko in Dušan Škrlep, katera sta se udeležila lavinskega tečaja leta 1950 v Patschen Hoffenu nad Innsbruckom. Ideji za vzgojo lavinskih psov je prisluhnila tudi GRS pri PZS. Oktobra leta 1951 je bil sklican ustanovni občni zbor; vabil je vse, ki bi želeli sodelovati. Sklicatelj je bil Uroš Župančič, član GRS. Z Jesenic so bili prisotni še Hrovat, Bernard, Koblar, More in Medja, iz Tržiča Marjan Perko, kot zastopnik policije tedanji učitelj za šolanje policijskih psov Janez Klemenčič ter še nekaj članov GRS z drugih postaj.

Lavinski odsek takrat še ni bil vključen v GRS – pogoj za vodnika lavinskega psa je bila obojestranska psihofizična vzdržljivost za daljše pohode, znanje iz prve pomoči, obvladovanje tehnike varovanja in improvizacije transporta ponesrečenca. Prvi tečaj je bil organiziran v Tamarju leta 1952, udeležilo pa se ga je trinajst kandidatov s svojimi varovanci. Od Jeseničanov so se tečaja udeležili Hrovat, Ažman in Krajnar.

Junija leta 1954 je bil na seji Komisije za GRS sprejet sklep, da postanejo vodniki polnopravni člani GRS, s pogojem, da opravijo pripravniški staž, preizkus znanja prve pomoči in tehnik iskanja ter reševanja zasutih izpod plazov s psi in sondami.

Prva uspešna reševalna akcija z lavinskimi psi je potekala 25. 02. 1957 na Korošici. Kložasti plaz je zasul tri planince. Dva sta se izpod plazu rešila sama, tretjega pa po celodnevem iskanju nista našla. Zaradi tega je prihitel na pomoč takrat edini odsek lavinskih psov z Jesenic. Na pomoč sta takoj odšla Ignac Hrovat s psom Črtom in Franc Krajnar z Lesijem. Pomoč je bila žal prepozna, čeprav je v dobri uri Hrovatov pes našel Mitjo Pehanija. S to akcijo je obstoj vodnikov lavinskih psov postal povsem upravičen.

Od 5. do 12. marca 1957 je bil organiziran tečaj vodnikov lavinskih psov v Tamarju. Udeležilo se ga je štirinajst vodnikov s psi. Od Jeseničanov so se tečaja udeležili Hrovat, Ažman in Krajnar ter trije pripravniki, Ramuš, Rakovec in Jakelj.

Januarja leta 1958 sta se Hrovat in Krajnar udeležila tečaja za vodnike lavinskih psov v švicarskem Andermattu. Še istega leta je izšla prva slovenska brošura o vzgoji in šolanju lavinskega psa. Za naše potrebe sta jo priredila Franc Krajnar in Ignac Hrovat. Brošura je doživela, razen nekaj

primerkov, tragedijo, saj je celotna naklada pogorela na Parmovi v Ljubljani, sedežu PZS.

Marca leta 1959 je snežni plaz na Kamniškem sedlu zasul Saša Kamenjeva. Po večkratnem iskanju so ga našli šele poleti istega leta. V akciji so sodelovali Ignac Hrovat, Cveto Jakelj, Silvo Branc in neki vodnik iz Ljubljane.

V letu 1959 sem prevzel vodstvo lavinskega odseka pri Podkomisiji za plazove pri GRS. Tedanji načelnik GRS Slovenije dr. Miha Potočnik je na eni izmed sej predlagal, naj oblikujemo Pravilnik za vodnike lavinskih psov. Pripravil sem ga s pomočjo starejših vodnikov, t.j. Ignaca Hrovata, Mihe Habjana in Janeza Ramuša ter ga predložil komisiji za GRS, kjer so ga potrdili.

Leta 1961, med 2. in 6. januarjem, je na Krvavcu snežni plaz zasul tri dijakke. Dva sta se rešila sama, tretjega, enajstletnega Janeza Brodnika pa nista našla. Na pomoč sta klicala uslužbenke žičnice in GRS. Poleg večjega števila reševalcev smo v akciji sodelovali z lavinskimi psi Ignac Hrovat, Janez Ramuš, Silvo Branc in Cveto Jakelj. Zaradi velike nevarnosti proženja plazov smo akcijo uspešno zaključili šele tretji dan.

29. novembra leta 1962 se je skupina enajstih dijakov iz Sarajeva odpravila na Bjelašnico. Pod vrhom jih je proti večeru zajel snežni metež in vihar, vsled megle so izgubili orientacijo ter preživeli noč na prostem pri -40°C . Proti jutru so se razkropili in tavalili po južnem pobočju. Preživeli so le štirje, katere so našli kmetje iz vasi Mišiči. Po devetdnevnem neuspešnem iskanju zasutih so poklicali lavinski odsek GRS. V akcijo so se odpravili Ignac Hrovat, Ciril Cencelj in Cveto Jakelj s svojimi psi. Preostale zasute so našli v pičlih dveh urah.

Že čez nekaj dni, to je 13. decembra 1962, je na Zelenici nad Ljubeljem snežni plaz zasul vojaško patroljo. Izpod plazu so potegnili dva mrtva vojaka. Poleg reševalcev iz Tržiča, Kranja in Ljubljane so sodelovali tudi jeseniški reševalci ter vodniki lavinskih psov Ignac Hrovat, Ciril Cencelj in Cveto Jakelj.

Leta 1963 sva bila na podlagi vabila švicarske GRS z Ignacem Hrovatom izbrana, da se udeleživa tečaja v Engelbergu. Seznanila sva se z njihovim načinom iskanja ponesrečenih v plazu ter pridobila njihove izkušnje. Na tečaju so prikazali tudi način reševanja s helikopterjem, s čimer se močno poveča možnost rešitve ponesrečenca zaradi hitre dostopnosti in kratkega časa posredovanja.

Na vabilo GRS iz Švice sem bil od 3. do 10. januarja 1964 vnovič na njihovem

tečaju za inštruktorje vodnikov lavinskih psov na Jungfraujochu. Na tem tečaju in pozneje na južnem Tirolskem sem pridobil mnogo izkušenj za vodenje tečajev pri nas.

Po tem obdobju smo imeli tudi pri nas zadosti izkušenj. Sodelovali smo z gorskimi reševalnimi službami v Avstriji (Fragmat), vzhodni Tirolski, južni Tirolski in Italiji. Seznanili smo se z avstrijskim štirifaznim sistemom ABC šolanja lavinskih psov. Brošuro je leta 1968 v slovenščino prevedel Pavle Šegula. Namen GRS naj bi bil, da bi dobri vodniki pokrivali vsa ogrožena področja Slovenije, kar se je postopoma začelo uresničevati. Žal pa je tudi velik osip vodnikov – povprečno sodelujejo le pet do šest let. Nad deset let jih je mnogo manj, zelo redki pa ostanejo aktivni nad dvajset let.

Marca leta 1968 je kložasti plaz na Slemenu pod Mojstrovko zasul skupino planincev. Izpod plazu smo kljub takojšnji intervenciji izkopali štiri mrtve, in sicer Janeza Robiča in Rafka Zupana iz Martuljka ter Andreja in Gajška Noča s Koroške Bele. V akciji smo sodelovali vodniki lavinskih psov Ignac Hrovat, Borut Razingar in Cveto Jakelj.

13. februarja leta 1974 – Prokletije v Črni Gori. Snežni plaz je zasul dva alpinista s Koroške. V akcijo sta bila poslana vodnika lavinskih psov Borut Razingar s psico Sidro in Anton Novak z Lonom. Prvega ponesrečenca sta našla takoj, drugega pa naslednji dan. Noč sta prebivakirala na prostem v iglaju.

Januarja leta 1978 je pršni plaz pod Triglavsko steno pod Pragom zasul alpinista Marka Šurca. Zaradi zgolj približne lokacije nesreče smo ga večkrat iskali reševalci z Jesenic, Zgornjesavske doline in Bohinja. Zasutega, razen nekaterih njegovih predmetov, to je nahrbtnik, cepin in še nekaj podrobnosti, zaradi debeline plazu (preko 50 metrov) nismo našli vse do poletja.

Maj, 1980, Kaprun v Avstriji. Mladinski smučarski klub iz Ljubljane je tam priredil smučarski tečaj za dekleta, stara od deset do dvanajst let. Zaradi svežega snega in goste megle sta se deklici Patricija Fatur in Barbara Terček iz Ljubljane oddaljili od skupine. Za pogrešani deklici je izvedel oče drugih deklet iz te skupine, takrat tudi pripravnik vodnikov lavinskih psov, Marko Škerjanc. Zaprošil me je, naj se mu pridružim pri iskanju pogrešanih deklet. Ko sva prispela v Kaprun, so Patricijo našli že prvi dan, Barbaro pa smo iskali še dva dni. Žal sta bili obe mrtvi, ker sta padli preko nezavarovanega previsa.

Januar, 1981. Snežni plaz na Zelenici je zasul pet dijakov in dva profesorja

(Milana Stružnika in Iskra Povšeta iz Kranja). Akcija je trajala pet dni. Nekaj smo jih našli z lavinskimi psi, preostale s sondami. Z Jesenic so v akciji sodelovali vodniki Razingar, Ramuš, Novak, Jakelj, Cencelj, Rezar in še nekateri drugi.

24. decembra 1995 je plaz zasul vrhunskega alpinista Staneta Belaka – Šraufa in njegovo soplezalko. Akcijo so morali zaradi nevarnosti pred plazovi večkrat prekiniti. Našli so ju šele v mesecu marcu 1996 nad Slemenom v Mojstrovki.

Vodniki lavinskih psov sodelujejo skoraj v vseh iskalnih akcijah za pogrešanimi v gozdovih in planinah – uspeh je le delen.

Pripis: Kroniko nesreč sem povzel po zapiskih, poročilih in zapisnikih. Če sem kaj spregledal, prosim, da se pripišejo in dodajo ostale nesreče po letu 1995.

Na Jesenicah, 24. 01. 2004

Cveto Jakelj

Ogromen plaz pod Prisojnikom 2001, *foto: Anja Peternelj*

REŠEVALNE AKCIJE

PROKLETIJE 1974

Trideset let je minilo, natančneje 13. 2. 1974 se je zgodilo, odkar je stekla iskalnoreševalna akcija v Prokletijah, v dolini Rupojane na albansko-črnogorski meji. Domnevno sta v lavinski nesreči izginila dva prijatelja, gornika Branko Logar in Maks Čas, člana mešanega tabora poljskih in slovenskih alpinistov.

Nekaj minut manjka do 14.00. Konec dela je. »Borut telefon,« naju pokličejo s Tonijem: »Pripravita Sidro, Lona in sebe, ob 15.30 gresta na Brnik in ob 16.40 na avion za Titograd.«

Polet z aerotaksijem je bil nad Splitom prav dramatičen. Prileteli smo v snežno nevihto. V trenutku smo bili 45 m nižje. Nisem si upal niti pomisliti, kaj se dogaja v prtljažniku v repu letala. Spodaj nahrbtnika, na nahrbtnikih psa, lepo nahranjena z jeseniškimi mesninami. K sreči je bilo vse v redu.

Ob 19.15 smo pristali v Titogradu. Sprejel naju je podpredsednik PZ Črne Gore Ivo Stanišič. Ob 20.30 so se pridružili še trije reševalci iz Nikšiča.

14. 2. ob 2.30 smo prišli na policijsko postajo v Gusinju, ki je bila naslednja dva dneva bazna postaja. Ob 10.00 smo bili že v dolini Rupojane na plazu, kjer naj bi bila zasuta pogrešana alpinista. Da naju čaka tako zahtevno delo, si res nisva predstavljala. Sneg je bil zelo spremenljiv - od trdega kot beton, do grudastega, da si padel vanj do pasu in še naprej. Samo čelo plazu je bilo visoko skoraj 12 m. Gibanje psov po plazu je bilo povsem nemogoče. Ves čas je močno deževalo, nad višino 1500 m pa močno snežilo. Ugotovili smo, da v takšnih okoliščinah nimamo nobenih možnosti za uspeh. Vodilni reševalci so sklenili, da prekinemo z akcijo. Vrnila sva se v Titograd. Bila sva že na letališču in gledala v rep dobrega starega DC3, ki sva ga zamudila zaradi črnogorske gostoljubnosti. Tedaj pa naju je dohitela vest, da smo iskali na napačni lokaciji.

17. 2. je bila celotna ekipa vnovič zbrana na Jezercih, kraju 200 m od albanske meje. Razmere so bile tokrat povsem drugačne. Samo plazišče je bilo zelo obsežno, z več rokavi plazu, ki so se med seboj križali, kar je dodatno oteževalo iskanje. Ob 12.20 sta psa našla prvega ponesrečenca, Branka Logarja. Ta dan sta psa našla še ročno uro in sončna očala enega od ponesrečencev. Ob 16.00 sva prekinila iskanje. Z delom udeležencev alpinističnega tabora smo se

pripravili za bivak. Navsezgodaj sva šla znova na plaz. 18. 2. 1974 ob 9.00 sta psa našla drugega ponesrčenca, Maksimiljana Časa.

Potek akcije: začetek akcije 13. 2. 1974 ob 13.00
konec akcije 21. 2. 1974 ob 11.00

Udeleženci akcije: Vulcanovič Boško (vodja akcije), Vujičić Stevan, Kontič Božidar - vsi člani GRS Črna Gora; Havle Jože, Vravnik Engelbert, Jakob Jože - vsi člani AO Prevalje; Novak Anton s psom Lonom, Razingar Borut s psičko Sidro - člana GRS Jesenice

Pripis: Ob tej priliki se znova zahvaljujemo celotni črnogorski ekipi in vsem udeležencem alpinističnega tabora za pomoč in gostoljubje, ki sva ju bila deležna v času reševalne akcije.

Razingar Borut

DVSP 2004 - sondiranje, *foto: Gašper Benedik*

HUDIČEV ŽLEB

Za to sezono bo tega dovolj, si rečem, ko si pod Tičarjevim domom odpenjam smuči in si slabe volje ogledujem razdejani drsni ploskvi. Spet bo treba k serviserju. Konec in pika, to je edina razumna odločitev, pa naj še tako rad vijugam po spomladanskem, dobro uležanem snegu, ki je v gorah obležal do pozne pomladi, a zdaj vidno kopni. Na Vršiču ga ni več kot za vzorec, južna pobočja Mojstrovk kažejo gola rebra že visoko nad Drevesnico, plaz pod Vratci je poln kamenja, ki se kruši zgoraj v stenah, spodaj pa skozi sneg iz dneva v dan bolj na široko pogledujejo gola rebra »znamenitega« melišča. Zdaj bi se prav prilegel kakšen lep vzpon, kakšna grapa, ki je še polna snega, kakšno sončno grebenško prečenje. Res je lepo sanjati ob mrzlem pivu, razgret in prijetno utrujen po opravljenem turnem smuku, in neprizadeto opazovati, kako se z grebenov okoliških gora tu pa tam še odlomi kakšna zapozneta snežna opast. Lepo, če se le ne zgodi kaj nepričakovanega ...

A zgodilo se je prav to, nepričakovano. Nekdo zadihano pove, da na Erjavčevi kličejo reševalce, ker se menda v Prisanku dogaja nekaj hudega. Hitim navzdol k Erjavčevi, tam pa upanje, da je vendarle šlo za pomoto, pade v vodo. V Hudičevem žlebu je prišlo do nesreče. To so menda videli ljudje s ceste in tisti, ki so pred Erjavčevo sedeli na soncu in opazovali Prisankovo ostenje. Na vprašanje, kaj se je v resnici zgodilo, seveda ni bilo pravega odgovora, »očividci« so le drug prek drugega, kot se v takih primerih najraje dogaja, zatrjevali, da so videli, kako se po žlebu navzdol valijo črne pike. Je bilo morda le kamenje? Ne, ko pa je ena izmed pik nekaj časa tavalala sem ter tja po spodnjem delu žleba, nato pa zdrsnila v globino. Torej gre zares in treba je pogledati, kaj se je v resnici zgodilo. Vzdigniti je treba gorske reševalce.

K sreči sta tu že moja današnja smučarska sopotnika Dragan in Dušan, od nekod, z neke plezarije pa se kot od boga poslana pojavita Den in Viki. Nekdo se ponudi, da nas z avtom dostavi do Koče na Gozdu. Hvala, bomo vsaj prej pod steno. Vzpon po Hanzovi do kotla pod Hudičevim stebrom nam mine v napetem pričakovanju in ugibanju, kaj se je res zgodilo, kaj nas čaka v temačni snežni soteski. Najverjetneje vsak tudi vrta po svojih spominih na minula vzpenjanja po tem žlebu, ki ni težak, zna pa biti zahrbtnen, posebej v slabih razmerah, zato še kako zasluži, kot se je pokazalo tega dne, ime hudičev. Bilo je, kot da je bil res na delu hudič, satanski zapeljivec ... Seveda gora sama, kljub hudičevskemu imenovanju, nima nič opraviti s tremi smrtni, z njimi ima opraviti zgolj človek sam, človek z vsemi svojimi slabostmi in napakami. Vendar zdaj ni časa za moraliziranja, zdaj smo postavljeni pred kruto dejstvo, da je Hudičev žleb zahteval srhljiv davek, ki ga je plačala mladost, neizkušnost in »sovražna sreča«, kot bi rekel Prešeren.

Globoka plaznica je s snežišča pod stebrom držala naravnost v ustje žleba, tik pod vstopom je bila razklana s krajno počjo. Nikjer ni bilo videti nobene stopinje. So zgoraj res ljudje, se sprašujemo in hitimo k vstopu. Morda pa vendarle ne gre za nesrečo. Morda ... Pri krajni počji smo in tisti hip je upanja konec. Črna pika zgoraj v plaznici nam skuša nekaj dopovedati z rokami. Človek je, poškodovan, nemočen. Vidimo, da visi na vrvi, ki drži nekam navzgor v temo skalnega previsa. Hitimo, ker nas resnost trenutka zbudi iz lažnega upanja, da gre vendarle za pomoto. Vsaj trije raztežaji so do ponesrečenega, ko pa smo pri njem, se nam v hipu razkrije tragična razsežnost. S fantom, mladim fantom, ni več mogoče govoriti. Hrope in blede, njegovi udi so polomljeni, hrbet, na katerem leži v globoki plaznici, je ena sama krvava rana. Vrv pod njim je pretrgana, tista nad njim pa drži navzgor pod previs. In tam, se nam zdi, se nekaj premika. Potem se tudi oglasi.

Den se požene navzgor. »Dekle je,« pove, »s hudo poškodbo noge, pa se dobro drži.« Pove tudi, da je blizu nje v razpoko med steno in snegom zabito truplo, tisto, ki je z vrvjo zaustavilo padec spodnjega. Potem nas Den obvesti, da so bili štirje in da je tisti spodnji odšel po žlebu navzdol. Od dekleta izve, da so priplezali na vrh žleba in začeli sestopati. Tik pod vrhom je prišlo do padca ali pa jih je morda s pobočja sklatila podirajoča se snežna opast. Tega zagotovo ne bo nihče ugotovil.

Mrliču zgoraj ni več pomoči, z dekletom bo na reševalce z nosili počakal Den, ostali trije pa bomo skušali spodnjega ponesrečenca kar najhitreje spustiti iz žleba na sončno reber vrh Hanzove stene. S fantom je vse slabše in ko se le izvijemo iz turobne in vlažne soteske, se ne oglašja več. Tudi hrope ne več. Nam je ugasnil? Nenadoma se Viki zdrzne. »Si slišal?« vpraša. Ne vem, kaj naj bi slišal, razen svojega globokega dihanja, a me Viki pokliče. Pogledam v razpoko, kamor kaže in ga zagledam, četrtega. Na glavo zabit v krajno poč stoka. Dragan in Dušan spustita zgornjega še tistih nekaj metrov do kopne, s soncem obsijane skale, sam pa varujem Vikija, ki se spusti v razpoko. »Fant močno krvavi po glavi,« pove, potem ga naveže okrog pasu. Vrneta se Dragan in Dušan. Skupaj potegnemo, spodaj v razpoki pa Viki pomaga pri dviganju. Poškodba četrtega ponesrečenca je huda. Lobanja je počena in med s krvjo zlepljenimi lasmi se vidi utripajoča možganska opna. Hropenje globoko nezavestnega ne poneha. Hitro na sonce z njim. In kot nalašč se takrat na skalnem robu pojavijo prvi kranjskogorski reševalci in Andrej Robič z njimi. Hvala bogu, zdravnik bo že vedel, kako naprej.

Poškodbi sta bili smrtni, je bilo ugotovljeno stanje, zato je bila zdaj prva skrb ranjeno dekle visoko v žlebu. Den je vse te dolge ure vztrajal pri njej, jo

oskrbel z najnujnejšim in jo ohranjal pri polni zavesti, neprestano ji je vlival upanje. V žlebu je zavladal mrak in iz njegove teme so se začele spuščati postave. Najprej skupina z marinerjevimi nosili. Dekle je tu, smo si oddahnili. Potem pa še nekaj fantov z nečim temnim med seboj. Truplo. Zdaj so vsi štirje ponesrečenci na skalnem pomolu nad Hanzovo steno. Zdravnik Andrej je odločen: »Dekle mora takoj v bolnico!« Torej helikopter. Ostali trije nas bodo počakali do jutra. Nad njimi bo bdela mogočna gora s svojim stebrom hudega imena in z žlebom ob njem, ki zdaj deluje kot ozka ulica brez izhoda. Zdaj. Pa ji vendarle ne gre očitati, da z nje vodi pot le v smrt.

Helikopter je že v mraku, tik pred temo odnesel ponesrečenko na Jesenice, ostale tri, mrtvece, pa smo naslednjega dne spustili v roke njihovim najdražjim. Bil je žalosten pogrebni dan, čeprav lep, sončen četrti junij.

Pripis: 3. junija 1978 so se v Hudičevem žlebu v Prisanku smrtno ponesrečili Franc Bernik in Gvido Trampuš iz Škofje Loke ter Aleš Zorč iz Nove Gorice. Nesrečo je preživela hudo poškodovana Tamara Likar iz Nove Gorice. V reševalno akcijo smo se najprej odpravili Danilo Cedilnik Den, Viki Grošelj, Dragan in Dušan Pihler ter Mitja Košir. Reševalno akcijo v celoti pa so izpeljali reševalci postaj GRS Kranjska Gora in Jesenice z zdravnikom dr. Andrejem Robičem.

Mitja Košir

Hudičev žleb, *foto*: Boštjan Bradaškja

LUNIN MRK

Pred četrto stoletje se je zgodilo. Daleč nazaj, pa vendar se dogodka spominjam, kot da se je primeril včeraj. Na žalost nekaterih akterjev zgodbe ni več med nami. Moja prva reševalna akcija. Golobrad, še ne polnoleten sem jo doživel. Nekateri obrobni dogodki so še vedno zaviti v meglo.

Tisti vikend, septembra leta 1978, je bila v Vratih Alpinjada. Lepo število alpinistov se je nabralo in viseli smo po vseh stenah nad Vrati. Ne spominjam se natanko, od kod sva z Gorazdom sestopila tisti dan. Po glavi so se sukale misli na večer, na ognjemet in zabavo ob ognju. Za naslednji dan smo tako ali tako naročili dež, torej brez zavor. Tudi prijatelji na BIV in nekaterih okoliških vrhovih so bili pripravljeni na ognjemet.

Okoli dveh je moralo biti. Ležala sva na terasi, bosa in zgoraj brez, s flašo pira, ko pridivja mimo Nac. Roko bi dal v ogenj, da smo se zmenili, da bo on ta glavni na bivaku za kurjenje kresa. »Kaj le počne tu?« sem se vprašal. Prvič sem videl, kako poteka obveščanje. V dobre pol ure je pritekkel, bolj padel z Rušja v Vrata in o dogodku po telefonu takoj obvestil jeseniško milico. Dogodek je vzbudil precej zanimanja med mladimi plezalci in kmalu je bila zbrana velika skupina firbcev. Eden čez drugega smo nakladali, kako in kaj, ko se zasliši neznanski hrušč. Nekdo je rekel: »Jutri bo pa dež, poglej kako Miha nizko leti.« Mislil je Miho Smoleja, ki se je ravno takrat pripeljal s svojim mopedom. Kako sta se tam znašla še Janko Ažman in dr. Robič, ne vem. Oprema je bila v hipu pripravljena. Miha, moj bodoči sosed, naju je opazil v množici zijal in kar določil: »Ti pa ti! Kolo, vilice, prvo pomoč, pa štrike. Pa, da se ne bosta obirala, moram zvečer še nazaj na ohcet.« Molčeči Janko si je naložil polovico nosil, drugo polovico pa Miha. Koloni so se pridružili poleg zdravnika in novinarja še štirje. Dva iz Rateč ter Januš in Kavčič iz Tržiča. Vsega se ne spomnim, a je zanimivo, da smo tisti dan že vsi izpolnili normo. Midva sva plezala, Tržičana sta bila dopoldne z otroci že na Triglavu, Ratečana pa sta se cel dan preganjala za ovcami nad Tamarjem. Ko sta se proti koncu pridružila še Kranjskogorca, smo bili zbrani kar iz petih postaj.

Hitela sva na vso moč, a sta naju Janko in Miha vseeno tik pred bivakom dohitela. Ta čas, ko smo mi hiteli iz doline na Rušje, so poškodovanko jeseniški fantje že prinesli do bivaka. V glavo jo je zadel kamen in dr. Robič je po temeljitem pregledu odredil takojšen transport. Sestavili smo nosila in jih obložili z odejami. Ponesrečenko smo položili na mehko podlago in jo zaščitili. Janko je z za današnji čas predpotopno radijsko postajo vzpostavil hreščečo zvezo z dolino in obvestil: »Vse je v redu, mi gremo.« Kratko in jedrnato, kot je značilno za Janka. Svoje je k vzdušju dodal še Miha z dovtipi,

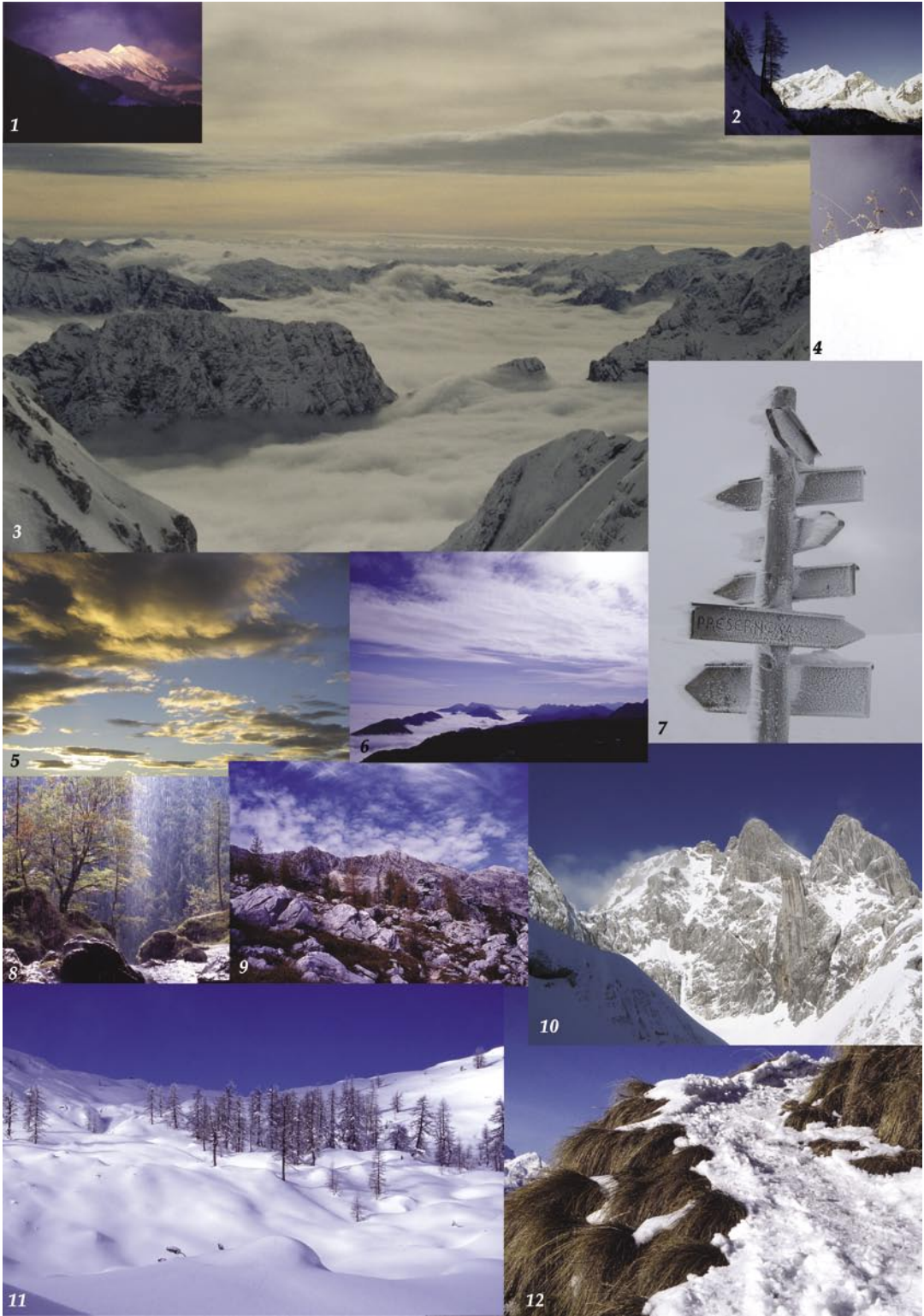
ki jih je kar naprej stresal. Bilo je sicer že pozno, vendar jasno brez vetra in računali smo na svetlo, s polno luno osvetljeno noč. Niti sanjalo se mi ni, da se takrat šele zares začinja; za reševalce tekma s časom in ovirami na poti, za zdravnika skrb za ponesrečenko, za vse skupaj pa s samo dvema čelnima svetilkama boj s črno nočjo. Janko, dolg kot ponedeljek, je bil vprežen spredaj, široki Miha pa zadaj. Pritrdili smo vrvi in Miha da še zadnje napotke: »Če boste zadaj slabo držal, bova midva prej dol kot vi!« Kmalu sem razumel, kaj je mislil. Kolona se je premaknila. Naredili smo nekako 50 m do križišča Škrlatica – Vrata, ko se je ventilček iz kolesa s spremljajočim šuštenjem zraka poslovil. Naprej sta peljala kar po platišču. Pravzaprav nista peljala, ampak nesla. Pri vsaki skali, kamnu je Janko komandiral: »Gor« pa spet »Dol«, na strmini, »Bremzajte, hudiča. A vas je kaj vkup?« Vsake toliko je katerega od nas zaviračev odtrgalo in se je zavalil pod pot, a šoferja sta kar nadaljevala. Zdravnik je vsake toliko ustavil kolono in pregledal ponesrečenko: »Mal hitrej, je za v bolnico.« Meni so se kar kolobarji delali, on pa, hitrej! Ravno mimo vode smo se pomikali, ko se spet zasliši: »Vzdigni! O porkaduš, koles jo je pobrisal!« Odvila se je matica in pri dvigu se je os snela z vilic in kolo se je odkotalilo po svoje. Na srečo le do bližnjega grmovja. Nazaj smo ga pritrdili kar s pomožnimi vrvicami in je šlo naprej. Takoj za počivalom smo ustavili. Miha pogleda nazaj in pravi: »Ja, kaj si pa tako premočen, saj ne dežuje. Štrik okrog drevesa navij in počasi spuščaj. Smo že čist dol.«

Res je šlo hitro. Navpično navzdol do grabna. Naproti so prišli iz doline in prevzeli. Na parkirišču je že čakal rešilni avto in ponesrečenko odpeljal v bolnico. Od Jankotovega »Mi gremo!« sta minili dve uri. Dve uri norega divjanja ob popolnem luninem mrku.

V Domu so nam postregli z ješprenom. Oči so se mi zapirale in še dobro, da nisem kakšne žlice nesel za vrat. Ali je šel Miha nazaj na poroko, ne vem. Od zabave ni bilo nič, vsaj za naju z Gorazdom ne. Zdi pa se mi, da sem enkrat proti jutru slišal Mihov moped, ki je v nizkem letu zapuščal Vrata.

Moja prva akcija. Slišal sem že prej, doživel pa sedaj, ko se je vse, vsaj zame, odvijalo z bliskovito naglico. Priprava, odločanje, transport, pa še ponoči. Kljub temu, da smo bili nabrani skupaj z vseh vetrov, in midva še zelenca povrhu, je delo teklo neverjetno skladno in hitro. Šele pozneje sem vse skupaj nekako povezal v celoto in sedaj, po skoraj 25. letih znova izbrskal iz spomina in zapisal.

Klemen Volontar

Utrinki 2

JESENSKO POPOLDNE

Konec delovnega tedna. Moj drugošolček utrujen pričaka prvi vikend v novem šolskem letu. Družinsko kosilo. Po kosilu kavica, pogovor o sobotnem izletu v hribe. Zazvoni mobilni telefon, istočasno pozivnik. Kliče načelnik GRS Mojstrana Janez Brojan. Kratke informacije – verjetno infarkt med Pragom in Kredarico. Postopno naraščanje napetosti. Potrdim udeležbo Centru za obveščanje. Na kratko povem ženi, kam gremo. V očeh ji berem običajni izraz, kadar me kličejo v akcijo. Nemir, nelagodje, strah? Od Okrešlja naprej jo očitno skrbi ob vsaki akciji. Ni časa za razmislek. Infarktov me je strah. To ni moje medicinsko področje. Medtem ko se pripravljam, pregledujem medicinsko opremo, kisik, EKG, zdravila, set za umetno dihanje. Čutim nelagodje. Adrenalin narašča. Lahek teren, težaven pacient.

Priprava je natančna. Že dolgo ne hitim več. Po sto akcijah se umiriš, rutiniraš. Časa do prileta helikopterja je običajno dovolj. Vedno sem na zasilnem pristajališču – travniku pred domačo hišo vsaj pet minut prej, da ponovno preverim vso tehnično opremo. Kliče Iztok, dežuren je na Brniku, v službi poskusnega projekta helikopterske medicinske pomoči. Z veseljem sprejemem sodelovanje. Pri infarktu je veliko medicinskega dela, najmanj za dva zdravnika. Letos sva že dvakrat sodelovala v podobnih primerih. Lepo se ujameva. Zaenkrat so imeli pacienti z najinim delom srečo. Postopno se umirim. Napetost se stabilizira. Pripravljen sem.

Po zvezi že slišim helikopter slovenske vojske, ki se javlja Centru, da je nad Radovljico. Počasi njegov hrup narašča. Kratek pristajalni manever. Vskočim. Z očmi pozdravim helikoptersko ekipo in Iztoka. Medicinsko opremo v helikopterju je že preveril. Razdeliva si delo, da bova ob pacientu delovala usklajeno. Hitro smo v Mojstrani, kjer poberemo reševalce letalce. Teren ni povsem znan. Možno je, da bomo morali prenašati pacientko. Helikopter se hitro dviga skozi Kot. Kar nekaj planincev se vzpenja proti Staničevi koči. Vreme je lepo. Šele proti Primorski je nekaj oblakov. Preletimo kočjo in zaokrožimo nad preostankom ledenika. Veliko ljudi se vzpenja od Praga proti Kredarici. Hitro opazimo skupino ljudi, ki s pravilnimi znaki usmerja helikopter k sebi. Pilot opravi prelet, oceni teren in veter. Možno je izstopiti iz naslona. V nekaj korakih smo pri ležeči pacientki. Presenetljivo mlada gospa za tako bolezen. Pove, da je že imela težave s srcem, boli jo za prsnico, težko diha, zelo hiter, nereden utrip srca ima. Iztok namešča elektrode EKG-ja, jaz ji dam kisikovo masko in se lotim namestitve infuzije. Reševalci pripravijo helikoptersko vrečo in vakumsko blazino. Gospa je prizadeta. EKG kaže na verjetnost infarkta. Mudi se. Hitro ji daja vsa potrebna zdravila, infuzija teče počasi. Iztok že telefonira in najavi pacientko v Klinični center, kjer ji bodo s

cevko in balončkom zamašeno žilo razširili. Sam pokličem helikopter. Krajši dvig pacientke z jeklenico. Iz naslona poberemo reševalce. Gospa je stabilna, lažje diha, bolečina se umirja. Komaj se dvignemo, že klic za novo akcijo. Spet v Triglavu. Verjetno zlomljena noga.

Prva pacientka potrebuje medicinsko spremstvo v Ljubljano. Hiter dogovor. Prva pacientka ima prednost, ker je življenjsko ogrožena. Iztok bo letel z njo v Ljubljano. Sam bom v Mojstrani počakal na drug helikopter. Na Prodih hitro izskočimo in zaželimo ekipi srečno pot.

Postopno se umirimo, steče sproščen pogovor. Janez medtem izve, da je policijski helikopter že na poti. Pridobivamo informacije o terenu in poškodovanem. Menda je v malem Triglavu, v spodnjem delu, ki gleda proti Kredarici. Verjetno zlomljen gleženj. Janez jim po mobilnem telefonu da navodila za samopomoč in začasno imobilizacijo. Odkar je mobilni telefon omogočil stik s poškodovanim, je vse lažje in hitreje. Policijski helikopter je že nad Mojstrano. Verjetno bosta zadostovala dva reševalca in zdravnik. Teža helikopterja je pomembna. Pogosto delujemo z minimalnim moštvom. Z Mojstrančani rad sodelujem. Veliko število helikopterskih akcij jih je izurilo tako, da delujejo hitro in usklajeno. Meni preostane le »dohtarsko« delo. Že vidim helikopter. Običajen prelet. Hitro vskočimo in že smo v zraku. Preizkus zvez, pozdrav ekipi – sami stari znanci. Hitro se dvigamo po dolini Vrat, preletimo Prag in navzgor proti Kredarici. Dobimo novo informacijo o lokaciji in že zagledamo skupino planincev ob »veliki markaciji« s sedečim in očitno imobiliziranim moškim. Že ob preletu vidim, da ne bo hudih težav. Opazim sneg v špranjah severne stene malega Triglava. Ljudi je veliko. Pilot oceni, da bo možen naslon. Z Mihom skočiva do poškodovanca. Kratek ogled. Pove, da je zdrsnil, boli ga gleženj. Gleženj je precej otečen, vendar se ne premika nenormalno. Morda je počen, vsekakor ne premaknjen. Namestiva vakumsko opornico, prepodiva »zijala« in že pacienta pod pazduho neseva v helikopter. Notri preverim imobilizacijo, gospodu ponudim injekcijo proti bolečinam. Pravi, da je ne potrebuje. Bolečina je zmerna, odkar je nameščena opornica. Miha izstopi v Mojstrani, sam pa poškodovanca spremljam v bolnišnico.

Odkar imamo pristajališče na strehi, je postopek hiter in varen. Na »heliportu« srečam sodelavce, ki so dežurni v bolnišnici. Matej me zbode, da lahko dežuram namesto njega, če mi je doma dolgčas. Smeh, nekaj šal, običajna zabava »urgentnikov« ob lažjih poškodbah. Poškodovanca odpeljejo na slikanje, mi pa odletimo domov.

Z vseljem opazujem novo streho doma. Prelet nad mojim sadovnjakom. Pilot

Bojan pravi, da mi bo, če ne bom priden, vanj vrgel hrušev ožig. Sproščeno vzdušje, običajno ob koncu uspešne akcije. Skočim v travo, za sabo potegnem medicinski nahrbtnik. Kako težak je, vedno čutim šele na koncu akcije. Pozdrav helikopterski ekipi. V pišu elise pot proti domu.

Vaški otroci na varni razdalji opazujejo helikopter, ki se dviga. Matija mi pride nasproti, pomaga nositi čelado in sprašuje, kaj je bilo. Temperature v dolini so precej višje. Na verandi se ves preznojen hitro slačim. Ura je šest. Še je čas za nujna opravila v sadovnjaku. Žena mi prinese sok. Pomirjena je.

Spet pozivnik. Takoj zatem mobilni telefon. Še ena nesreča v Triglavu. Hudo. Padec z zadnjega ovinka proti Kredarici v malem Triglavu. Policijski helikopter se takoj obrne. Ni bil še v bazi. Popijem na hitro. Zamenjam majico. Poiščem rezervno kislikovo jeklenko. Tokrat ni časa. Helikopter bo tu v nekaj minutah. Prosim ženo, da me »preveri«. Čutim utrujenost. Ga že slišim. Tečem nazaj na travnik. Hiter, direkten dolet. Smo že v zraku, spogledamo se. Ni nam vseč, preveč je. Vse slabe stvari so tri.

Mojstrana, Prodi. Janez tokrat želi čim več reševalcev. Letimo skozi Kot. Sonce se je že skrilo za Triglavom. Sence gora se daljšajo. Ni več veliko časa. Preletimo mesto nesreče. Padla je vsaj 80 metrov. Sledi krvi po skalah. Leži na trebuhu z glavo navzdol, negibna, delno slečena. Že iz helikopterja vem, da je mrtva. Toliko sem jih že videl. Gora te sleče, kadar te odvrže. Nos ti potisne v tla, kadar pokaže svojo tisočletno mogočnost. Svoje misli zaupam kolegom. Z Mihom se bova spustila do ponesrečenke, ostali bodo izstopili na pristajališču ob Kredarici. Operater me spusti blizu ponesrečenke. Zavarujem se v steno, takoj za mano je že Miha. Helikopter gre na pristajališče. Zoprni teren, strmi skoki, manjša melišča in plošče posute s peskom. Ponesrečenka je pet metrov niže, na robu skoka. Če ne bova previdna, bo padla še 100 metrov v kotel pod Kredarico. Miha izpopolni varovališče. Po vrvi se spustim do ponesrečenke, da jo pregledam. Stopam kot po »jajcih«, da ne bi sprožil peska. Pregledam poškodovanko. Polomljena je, mrtva. Široke, hladne zenice. Razobličena glava. Mlada je – je bila. Mihu potrdim, kar verjetno že ve. Na tem mestu je ne moreva dostojno urediti. Janez po postaji predlaga, da jo samo zavarujeva in pripraviva za dvig. Za pobiranje mrtvih so potrebni stari, izkušeni reševalci. Mlade preveč prizadene.

Moje delo je končano. Varujem Miha, ki jo pripravi za dvig, nato počasi po strmih stopnjah splezam do poti proti Kredarici. Težke noge, grenak okus v ustih. Spotoma poberem nahrbtnik in palice preminule. Povsod je kri. Ko pridem do koč, kjer vsi opazujejo dogajanje pod seboj, poiščem svojce poškodovanke. Stane me usmeri k njim. Ta srečanja so vedno težka. Mož

topo zre v neznano, sestra joče. »Moje sožalje, ni bilo pomoči. Ni trpela, takoj je bila mrtva.« Izguba je prehuda, nenadna. Ne moreta je sprejeti.

Večina planincev napeto opazuje Janeza, ki se je po jeklenici že spustil do ponesrečenke, jo zapel in se sedaj dviga proti helikopterju. Mrtvih praviloma ne smemo dati v helikopter. Helikopter se spusti v kotle, daleč od ljudi. Janez jo bo pripravil za prenos v dolino. Poiskal bo rušje, planinsko cvetje, on to zna. Večeri se. Mrak pada. Doline so že temne. Le pri nas je še svetlo. Pilota priganjata. V dolino grem z zadnjo skupino. Pozdravi na Prodih, tokrat bolj mrki. Nikomur ni vseeno. Letimo domov, redke besede. Prižigajo se luči mestne razsvetljave. Jesenice postajajo lepo mesto. Zadnji žarki sonca vrh Stola.

Reševanje s pomočjo helikopterja,
foto: arhiv dr. Jani Pšenica

Doma sem. Utrujen, zlovoljen. Čeprav se v službi večkrat srečujem s smrtjo, mi nikoli ne bo vseeno.

Pokliče Iztok. Prva gospa je uspešno preživela širjenje srčne žile. Zadovoljstvo se prepleta z občutki iz zadnje akcije. Preoblečem se, kompletiram opremo, nadomestim porabljen material; nahrbtnik in oprema čakata na nov poziv. Noči se, adrenalin postopno upada.

Pridružim se ženi v vrtni uti. Jutrišnji obisk gora bo bolj zložen. Odprem pivo, delim čustva z življenjsko družico. Razmišljam, kako organizirani smo postali. Tri akcije v nekaj urah. Dve helikopterski ekipi, veliko usposobljenih reševalcev, hitre in točne informacije. Direktno let iz gora v Klinični center, kjer lahko takoj preprečijo posledice infarkta. Koliko ljudi in različnih služb se leta in leta trudi, da je to sploh izvedljivo. In vendar nikoli ne bomo vseh uspeli rešiti.

Hvala vsem reševalcem, helikopterskim službam, medicincem in obveščevalnim centrom, ker brez njih vse to ne bi bilo mogoče.

Jani Pšenica, dr. med.

UGASLO UPANJE V RIGLJICI

Lepo oktobrsko jutro v Martuljku je napovedovalo jesensko razkošje, ko ne veš več kam z barvami in ko od vse lepote ne veš več, kako bi najimnitneje preživel podarjeni dan. Torej nekam visoko na grebene, na gorske oltarje občudovat vnebohod, kakršnega te jeseni, ki se ji z naglimi koraki približuje zima, morda ne bo več videti. S cunjastimi meglami na grebenih, z vlažno temačnostjo grap in žlebov bodo nastopila jesenska tihožitja, ki prav zato toliko bolj dramijo slo spomina po minulih lepotah sončnih prelesti.

Na Jasenjah v spokoj prebujajočega se jutra z nežno obzirnostjo žubori skoraj usahla Martuljkova voda, zato pa tam zgoraj, na Špiku, Frdamanih policah in Rigljici zgodnje sonce z vso zagnanostjo prižiga svoje kresove. Skalni robovi žarijo, tu spodaj, med macesni in bukvami, ujetimi v nekakšen kontrastni ris, pa je še vedno temno. Ko s Šraufom stopiva na širono prodišče Pod Srcem, kot prva znanilka sončnega dne zažari južna stena Rušice. Vabljliva je, vendar naju kliče nek drug cilj, temu jesenskemu času primernejši. Odpravljava se namreč po Jesih-Potočnikovi smeri na Frdamane police in potem naprej po grebenih proti vzhodu vse tja do Kukove špice, da pogledava natančneje, kako je s temi prehodi, ki bi jih radi obiskali pozimi.

S Srca (Zelene glave) vstopiva po ozkem grebenčku v Špikovo steno in potem takoj zavijeva v velik kotel med Špikovim zahodnim bokom in Frdamanimi policami. Ko pa splezava na rebro, ki vodi na dobro vidno gredino sredi severne stene Frdamanih polic, se s sončnih grebenov Rigljice zaslišijo glasovi. Vedno več je govorjenja, glasov in klicanja. Torej ne gre le za navezo, biti mora večja skupina ljudi.

Plezava hitro, saj je pred nama še dolga pot, in se šele na robu stene, potem ko skočiva tistih nekaj metrov do vzhodnega vrha Frdamanih polic, zazreva proti Rigljici, radovedna, kaj se dogaja, saj tisti konci le redko doživijo tolikšen obisk. In res se po gredinah prek Rušice in proti škrbini v Rusi peči pomika kolonica drobnih pikic in šele takrat mi pade v glavo, da je Uroš napovedoval prav za ta konec tedna skupno turo alpinističnega odseka v Martuljek. Torej so to naši fantje in pripravniki z njimi. Ko sediva na vrhu Polic, se nama zazdi, da naju Uroš pozdravlja s tistim svojim slovitim »dajmo, dajmo«.

Dan je kristalno čist in razgled temu primeren. Svetlobna nasprotja med severnimi in prisojnimi platmi so ostra kot noževo rezilo in tega dne je še vetrovje ugasnilo. Naših ni več na gredinah v Rušici, menda se že spuščajo na pišensko (kranjskogorsko) stran. Čas bo, da se odpraviva tudi midva. Nenadoma pa Šrauf, ki še dremlje kot zajec, napeto prisluhne. Še sam zaslišim

Uroša, vendar to ni njegovo običajno pozdravljanje na daljavo, ampak rezek klic po imenu: »Šrauf, Mitja ...!«

To ni dobro, pomisliva na glas, nekaj se je moralo zgoditi. Odhitiva po vršnem grebenu na zahodni vrh Polic in naprej proti Škrbini. Ko ravno plezava po izpostavljeni polici proti vrhu Ruse peči, se nad nama kot kragulj ves zadihan pojavi Uroš. »Nesreča, kamen ... pohitita,« bolj izdahne kot zaukaže in že izgine za robom. Spodaj v grapi, onstran naravnega okenca v škrbini, kjer je lep prehod z martuljske na pišensko stran, se skupina fantov trudi okrog ponesrečenega. Takoj ga spoznam, Žareta Bernarda, mlajšega Nikovega brata, krasnega, obetavnega fanta. Hudo krvavi po vsej glavi. »Kamen ga je,« pove Uroš. Fant izgublja zavest, zato ni kaj čakati. Pade odločitev. Midva s Šraufom, Žaretov brat Niko Bernard in Primož Polajnar začnemo s ponesrečenim počasi sestopati po grapi, ki vodi navzdol v Pišnico, Uroš pa z ostalim podmladkom nemudoma sestopi v Kranjsko Goro in pripravi reševalno akcijo.

Spuščanje zgolj z vrvjo gre silno počasi, saj je varovanje v gruščnati grapi, ki jo prekinjajo od vode zlizani skalni skoki, komaj vredno tega imena. Tistih nekaj klinov, ki jih imamo, zadošča bolj za dober občutek kot za dejansko varnost, zato na prvi nekoliko udobnejši, z rušjem porasli polici pričnemo pripravljati prostor za bivak, seveda čim udobnejši za globoko nezavestnega Žareta. Teh dvesto višinskih metrov izpod škrbine smo ga namreč izmenično nosili na hrbtu, kar je bilo zanj hudo neugodno, vendar smo se morali izvleči iz nemogočega položaja v razbitem in krušljivem svetu. Najhujša krvavitev na temenu in tilniku se je ustavila, vendar nas je hudo strah, da življenje v njem ugaša. Najhuje je Niku, a tudi nam trem ne gre tolažba z jezika. Sicer pa, kakšna naj bi sploh bila takšna tolažba.

Sredi oktobra dnevi kljub jasnemu nebu začno zgodaj ugašati, tako tudi tega dne sonce že zaide za plečatim Prisankom, ko končamo s pripravami za dolg in jesensko hladen bivak. Žare je spokojno miren, kot bi spal, vendar skrb vrta vedno globlje. Kaj, če se zgodi najhujše? Še vedno diha, vendar žila bije počasi, neredno. Bo prestal to noč? To je zdaj najpomembnejše. Na polici raste gosto ruševje. Dovolj ga bo, da bomo lahko vso noč kurili z njim. Vsaj nekoliko topleje in bolj prijazno bo. In zdaj nam ostane le še čakanje, saj je Uroš prav gotovo že dvignil reševalce v Kranjski Gori in na Jesenicah.

Noč je svetla, čeprav lune z našega koticčka v steni ne vidimo, zato pa srebrni pobočja Mojstrovk in tke biserno ogrlico na vrhu Prisanka. Kako veličasten nebesni obok se pne nad nami, bi lahko ponovil za Kugyjem, ko bi nas v tej naši tihi kapelici med skalami in rušjem ne obiskala smrt. Žare ne diha

več, vedno bolj mrzel postaja, koža na obrazu je toga, brezkrvna. Počasi dojamemo, da smo ob drobcenem ogenjčku visoko v steni ostali sami štirje. Nihče tega noče povedati na glas. Tudi Niko je tiho. Bog ve, kje je z mislimi, najverjetneje doma, pri mami in atu, ki še ne vesta dokončne resnice, ki še upata in čakata ...

Vrhovi nad nami zažarijo v prvih sončnih žarkih novega dne, ko pod nami začutimo življenje. V grapi zaropoče kamenje, zaslišijo se glasovi. Reševalci gredo in z njimi je Tomaž. Zdaj bo zdravnik lahko z vso odgovornostjo potrdil tisto, kar sami že nekaj dolgih nočnih ur vemo, a beseda noče na dan, ker ji kljubuje neko noro, povsem neutemeljeno upanje. Mogoče pa vendarle ... Ne, ni več mogočega. Žareta ni več, to je zadnja beseda, in tudi storiti niste mogli zanj v teh razmerah ničesar, še slišimo. Kamen zgoraj v grapi je bil zanj usoden.

Zdaj nas torej ne čaka tako pričakovano reševanje mladega prijatelja, ampak pogreb. Tisto delo, ki se ga reševalci v podzavesti bojimo. Naše delo je vendar boj za življenje, boj, ki ima smisel in svojo logiko, ko gre zares, a veš, da tako mora biti, da je treba garati, potrpeti in včasih za vse to delo zastaviti tudi sebe samega. Mrliški transport, naj bo v steni ali kje drugje, pa je turobno opravilo, po katerem kliče dolžnost, dolžnost do tistih, ki ostajamo.

Opoldne smo bili s truplom že v dolini. Žalostne zgodbe brez zapletov, pri kateri je z dostavo opreme na goro pomagal celo helikopter, s katerim so istega dne reševali težko poškodovanega Poldeta Potočnika s Planje, je bilo konec. Za nas, za Žaretove domače se je vse hudo šele začelo.

Pripis: 19. oktobra 1969 se je v grapi med Rigljico in Ruso pečjo smrtno ponesrečil pripravnik alpinističnega odseka Jesenice Žare Bernard. Pri reševanju prvega dne smo sodelovali Niko Bernard, Primož Polajnar, Stane Belak Šrauf in Mitja Košir. Zdravnik je bil dr. Tomaž Ažman, vodja skupne ture Uroš Župančič.

Rigljica, foto: Gašper Benedik

Mitja Košir

UKVE

Dan za bogove! V vseh pogledih. Zgodnje popoldne, 4. september 2003. Kako takemu dnevu ne bi dal take ocene? Že od jutra čudovito vreme, soplezalka, ki nekaj metrov za mano sestopa čez Triglavske pode je prvič splezala čez Steno, zadovoljna je in nasmejana, vreme še vedno drži. Med nakladanjem o vsemogočem srečava par srednjih let. Gospa, vsa rdeča v obraz, hrope in možu nekaj dopoveduje. Ravno toliko se ustavim, da povprašam kakšne so težave in če imata telefon ter pripomnim naj nič ne odlašata in pokličeta center, če bo z gospo vse slabše. Hkrati izvlečem še svojo radijsko postajo in naravnjam kanal. Čez slabih deset minut helikopter prvič poleti. Nadaljnje dogodke je Jani dobro opisal v nekem drugem članku.

Že sva pod Pragom ko zazvoni telefon. S prešernim glasom se oglasim. Spoznam Robertov glas, ki v polomljeni slovenščini z mešanico italijanščine dopoveduje, da jih je nekaj dni nazaj v Ukvah dodobra zalilo in če bi prišel pomagat poiskati še zadnjo pogrešano. Da je bil že Jure tam in če bi še Igorju rekel ... Obljubim da bova z Igorjem zjutraj ob sedmih tam. Spomnim se, da je iste dni tudi v Kranjski Gori in Ratečah poplavljal.

Kako malo je treba, da se ocena dneva popolnoma spremeni. Iz dneva za bogove se vedno bolj preveša v neobičajno slab dan. Tri nezgode v slabi uri, prijateljev klic o katastrofi, poškodovani, mrtvi, pogrešani, ogromna materialna škoda. Do doline razmišljam kako je bilo nedolgo tega v Logu, kaj je tam naredila pobesnena voda pomešana s peskom, skalovjem, drevjem, na koncu celo z ljudmi.

Vsakič znova me preseneti ko uzrem razdejanje, ki ga kot za šalo povzroči sicer za življenje nepogrešljiva voda. Preveč jo je bilo hkrati na enem mestu. Nič in nihče se ji ne more upreti. Porušene hiše, premaknjene s temeljev, zmečkani avtomobili, ceste brez mostov in štirje pogrešani. Kje so ne ve nihče, kaj se je z njimi zgodilo pa vemo vsi.

Točno ob sedmih sva pri prvi cestni zapori. Pričaka naju gasilec, ki bolj spominja na rudarja. Čez nekaj trenutkov mi je vse jasno. Tudi dva in pol metra na debelo je blata. Voda še vedno gomazi od vsepovsod. Ljudje se z bagri, buldožerji, lopatami in metlami, tudi z golimi rokami trudijo za isti cilj. Čimprej očistiti blato, kamenje, odstraniti ruševine, ukrotiti že manj podivjano vodo.

Glede na dobljene podatke kje in kaj so že pregledali, se odločiva vseeno še enkrat narediti analizo in morda ugotoviti kje je največja verjetnost, da je

blatna brozga odložila telo. Domači so nestrpni in naju vlečejo na različne kraje. Jasno, vsak ima svojo zgodbo in teorijo kje naj najprej pregledava. Začneva na predelu tik pred izlivom Ukvice v Belo. Ostale so našli tam. Pod avtocestnim viaduktom so narinjeni kmetijski stroji. Za celo kmetijsko farmo jih je.

Izmenično oba psa preiskujeta nekje še vedno blatno površino. Ponekod je nanos debel tudi dva metra. Drevesna debla so nametana kot za igro s paličicami. Kljub septembru je vroče in psa morata pogosto počivati. Če se pes kje dlje zadrži nama na pomoč priskoči bager. Žlica se vsakič sproti nežno in pazljivo zažre v globino, da slučajno ne bi ... Nič! Do odmora nič!

Ko se popoldan prestaviva še nižje, s pogledom ujamem večji, moder kompresor. Nepoškodovan! Pristopi možakar, ki nama v primerni razdalji vseskozi vztrajno sledi. Sorodnik zadnje pogrešane je. Pove, da je gospa ob dogodku stala prav trdno poleg kompresorja. Pravijo, da preveč rad analiziram in iz podatkov sestavljam domneve. Tokrat spet nisem mogel iz svoje kože. Bolj in bolj sem tuhtal, bolj sem bil prepričan, da če je kompresor zmožgal premagati takšno razdaljo, ni vrag, da je zadnja pogrešana uspešno zaobšla vse ovire na kilometrski poti od vasi do reke Bele in s tokom nadaljevala pot bog ve kam. Z Igorjem sva prišla do podobnih zaključkov. Bagerist me je z Joko vred prepeljal čez deročo reko in iskanje nadaljujem na levem rečnem bregu. Kot bi hodil skozi pragozd. Pohišstvo, stanovanjska oprema, kolesa, sesalci, igrače ... Vsak predmet bi lahko povedal svojo zgodbo. Morda kaj koristnega o pogrešani. Po dveh kilometrih obupam.

Mrak je že, ko spereva blato s čevljev in psov in počasi kreneva domov. Ljudje še vedno vihtijo lopate, tovornjaki še vedno hrumijo. In še mnogo dni bodo. Da le ne bo novih nalivov in nove katastrofe.

Pogrešano so našli naslednji dan, tri kilometre nižje od viadukta, na levem bregu reke Bele.

Klemen Volontar

Razdejanje v Ukvah, *foto: Klemen Volontar*

RAZMIŠLJANJA

KAJ IMA LJUBEZEN S TEM?

Alpinizem je iskanje ljubezni, kajti gora je kot dekle, ki te čaka, da se boš ljubil z njo. Prav nič se ne brani tvojih krepkih prijemov, otipavanja, ko iščeš oprimke v monolitni skali. Ne brani se tvojih objemov, ko se v ozkem kaminu s celim telesom tiščiš skale. Ne brani se tvojih poljubov, ko s suhimi usti srkaš poslednjo kapljico vode z mokre police. Vsa se ti preda in te vabi v svoje naročje. S tem opogumljen se s krepkimi potegi vzpenjaš vedno višje in že dosežeš naslednjo poličko, kjer se varno ustaviš. Po kratkem počitku greš naprej in spotoma okušaš vse slasti in zadovoljstvo, ki ti ga nudi. Tudi, če se kdaj z nogo ali roko udariš v skalo, te ne zaboli. To je enako, kot če te dekle potrepnja in povabi na gruščnat balkon, pod katerim je tisočmetrski prepad. Varno privezana na vrvi v tesnem objemu, z bingljajočimi nogami se predajata drug drugemu. Nobenih besed ni treba, med vama deluje tiho zadovoljstvo, da sta se končno našli sorodni duši. Nežno jo držiš za roko in se napajaš iz njene notranjosti. Približaš ji ustnice in pogledaš v oči. V njih je zaupanje in neizmerna globina, ki obljublja potovanje daleč, daleč stran od ponorelega sveta. Veš, da se ti bo predala čisto do konca, popolnoma brez ovir. Nič ne bo ostalo neznano. Roke ji daš pod vetrovko in nemo uživata. Vajine združitve, ki pripelje do vrhunca, ničesar ne zmoti. Tudi mrak ne, ki se počasi plazi iz doline po vseh kotičkih stene. V ognjene tančice odeti vrhovi in stene še zadnjič zažarijo in naposled ugasnejo v temi.

Samoten bi bil tvoj bivač, če ne bi bilo njene navzočnosti. Strah pred jutrišnjim dnem bi se ti globlje zajedel v telo. Čeprav sam, nisi osamljen. Njeno navzočnost čutiš vsepovsod. Počutiš se kot doma in tudi si, kajti gora je kot dekle, ki te čaka v toplem domu in ti postreže s toplim čajem. Že to, da jo čutiš, ti daje dovolj moči za preizkušnje naslednjega dne. Celo noč se pogovarja s teboj in pazi, da ne zaspiš. Roko ti položi na ramo in te bodri, ko ti zmanjkuje poguma. V njenem naročju se počasi pomiriš. S svojo sapo te greje in ustvarja intimno vzdušje. Ne upaš si zapreti oči, ker se bojiš, da bo izginila čarobnost trenutka. Trenutek, ki traja in traja. Želiš si, da se ne bi nikoli končal in bi bil večni. »Ne boj se, kar zaspi, saj sem jaz ob tebi,« ti nežno šepeta sladke obljube na ušesa. Z ustnicami se privije na tvoja usta in te z mehкими lasmi boža po licih. Iz nje črpaš ljubezen in energijo, s katerima boš naslednji dan preplezal steno. Sedaj se nič več ne bojiš. Z lahkim srcem zaspiš v ljubezenskem objemu. V tvoj spanec se prikradejo sanje. V njih vnovič doživljaš minevajoči se dan in srečanje z njo. Sanje te prevevajo tako močno, da se zdijo skoraj resnične. Ne veš več, kaj je res in kaj ne. Izpolnjujejo se ti najbolj skrivne srčne želje in takrat veš, da to niso le sanje. To se dogaja

Jutro v gorah, foto: Klemen Novak

v resnici. Nežen tresljaj za ramo te zbudi. Ko se zbudiš, zagledaš njene oči, ki so uprte vate. »Čas je,« potihoma šepne, »moral se boš odpraviti naprej!« Ves zaspan gledaš okoli sebe in prvi trenutek ne veš kaj bi. Kmalu ugotoviš, da ni več tako temno in da je noč zelo hitro minila. V njenem objemu je kaj takšnega čisto mogoče.

In vendar, kaj je to? Tam v daljavi se že nekaj svetlika. Na vzhodu se zbuja zarja. Kmalu vaju oblijejo prvi sončni žarki. Nekaj trenutkov še zavlačuješ, nato pa hitro vstaneš, pripravljen na nove izzive. Dekle ti da še zadnji poljub in skrivnostno izgine v jutranjih meglicah. Pretegneš si premrle ude in se še sam odpraviš dalje, višje. Navzgor vodi tvoja pot, tja, ker veš, da se bosta spet našla in ljubila.

Klemen Novak

DOŽIVETJE GORA

Alpinizem je iskanje skrivnosti, alkimija. Alkimija iz srednjega veka, ko so iz kovine hoteli narediti zlato. Alkimisti so cele dneve in noči presedeli v svojih laboratorijih in poizkušali priti do zlate sreče. Alpinisti smo ljudje, ki iščemo srečo in življenje v težavah, ki jih »navadni« ljudje ne vidijo in ne iščejo.

Ljudje so me že večkrat spraševali, kaj me vleče v gore in stene, zakaj plezam vedno težje in nevarnejše smeri, zakaj kljub padcu in nesreči pri plezanju še vedno vztrajam, ali me še ni srečala pamet in podobno. Ponavadi se le nasmehnem in ne odgovorim, ker vem, da z mojim odgovorom ne bodo zadovoljni. Vendar, kdo pa so vsi ti »neznanci«, da bi morali vedeti nekaj, kar je včasih še meni neznano? V vseh letih plezanja pa sem počasi ugotovil, da je alpinizem pot, ki je potrebna, da najdeš sebe, svojo osebnost.

V alpinizmu lahko do tega prideš le preko težav. Večji so problemi, boljše je. In ko najdeš rešitev, prehod v strmi skali, imaš nekaj, kar drugi nimajo. Imaš ključ do sreče, veselja. Sedaj lahko zadovoljiš svoje strasti do konca. Po napornem vzponu si izčrpan, utrujen, oči se ti kar same zapirajo, glava kinka, toda v tebi je neskončno veselje, ki ti pomaga živeti, ker se ti je stena skrivnostno izdala.

Po eni strani je treba plezanje jemati skrajno racionalno, toda to te ne pripelje vedno naprej. Premišljeni gibi, točno določeni oprimki, ki jih boš uporabil, natančno postavljanje nog, sicer ti strmina stene grozi, da te bo odrinila od sebe, pahnila v pogubo. Toda to se samo od sebe ne zgodi. Ponavadi padcu botruje takšna ali drugačna napaka; odlomi se oprimek, roka zgreši oprijem, noga zdrсне s poličke ... V tem trenutku pridejo na pomoč klini in prijatelj, ki te varuje na drugem koncu vrvi. V bistvu le zanihaš po zraku. Dinamična razteznost vrvi padec ublaži, trak v sistemu se napne, klin se upre in zadrži padec. Čez nekaj trenutkov se že nekoliko manj prestrašen nasmehneš, otreseš si od magnezija bele roke in se po vrvi potegneš navzgor, tja, kjer si že bil. Nekaj časa se še tresesh od prestanega »strahu« in adrenalina, potem pa nadaljuješ od tam, kjer si padel. Seveda, če se pri padcu nisi poškodoval.

Med življenjem in smrtjo obstaja tako zelo, zelo tanka in nevidna črta. Meja med biti in ne biti. Linija, ki si je mnogi ne upajo prestopiti, drugim pa se dogaja neprestano. Sedaj si, čez nekaj časa te ni več, potem pa zopet si, vendar je potrebno še zelo, zelo veliko časa, preden je vse spet tako, kot je bilo prej. Tudi to je dejavnik, ki daje plezanju poseben čar. Nenehno rojevanje in minevanje. Nenehna hoja po robu in hrepenenje po varnem objemu.

Z Jernejem sediva pod previsno steno Babne v Ospu. Zavita v spalni vreči strmiva v posodo na kuhalniku, v kateri se kuha najina večerja. Polglasno se pogovarjava in čakava, da bodo špageti gotovi. Po celodnevem plezanju sva kar utrujena, sploh pa Jernej. Prečenje v Veliki osapski steni je njegova prva smer, tako da se je tudi psihično precej namučil. Z vrha stene sva počasi sestopila do avtomobila, kjer sva odložila odvečno opremo in vzela spalke, kuhalnik in hrano ter odhitela nazaj pod steno, da preplezava še kakšno smer. Do noči je še kakšnih 40 minut, ko se navežem in začnem s plezanjem. Kar spodobne težave v smeri Demolition party me pošteno navijejo in utrudijo, tako da se tudi s pomočjo sistemov privlečem do vrha. Sedaj je na vrsti Jernej. Uspe mu brez padca splezati do predzadnjega svedra, kjer pa je le pretežko. Noč se vedno bolj bliža, ko se odločim za drugi poizkus. Zaradi teme sploh ne vidim, kam naj stopim. Opotekam se kot pijanec in se nekako privlečem do vrha. Jerneja, ki me varuje pod steno, sploh ne vidim več. Z njim me povezuje napeta vrv. Počasi me spušča in trenutek pozneje stopim na tla. Sedaj pa hitro v spalke in na večerjo.

Plezanje v Ospu, *foto*: Klemen Novak

Špageti so že skuhani, ko zazvoni njegov mobilni telefon. Skrbno mater zanima, kje je njen sin, da ga slučajno ne zebe, da ni nekje v steni in tako naprej. Tako pač sprašujejo vse matere svoje otroke, ki se podajajo v vertikalne izzive. Na vprašanje Jernej modro odgovori: »V Osp sva šla na ene špagete.« Seveda je to čisto res. V hotelu pod zvezdami pojeva svojo skromno večerjo. Posode

ne pomijeja, jo bova že jutri.

Oči se nama kmalu zaprejo in utrujena zaspiva, čeprav leživa na skalnih tleh in je pod nama samo armafleks. Noč pred nama je še dolga. Celih dvanajst ur in še malo. Zvezde na nebu zagotavljajo, da bo jasno in mrzlo. Sprva je res tako, potem pa se začne vreme kisati. Bolj ko gre noč h kraju, bolj je oblačno. Ob petih zjutraj naju zbudi šelestenje snežink in dežnih kapljic po spalnih vrečah. Zaskrbljeno se ozirava v oblake. V temi vse skupaj zgleda še slabše. Sediva na spalnih vrečah in se gledava. Kmalu pade vprašanje: »A jo bova pobrisala?« Jernej se strinja brez besed in ugovorov. Kmalu se vsa trda od mraza kotaliva navzdol proti vasi, v soju čelnih svetilk po spolzki in od dežja mokri poti. Nekaj minut kasneje prispeva v tiho in mirno vasico. Brez velikega obiranja se usedeva v avto in se odpeljeva proti domu.

Pozneje me je mučila misel, da sva prezgodaj odnehala, vendar je bila doga noč le prenaporna in sva se tako odločila. Potem je tako ali tako začelo deževati po vsej Sloveniji, in se ne bi dalo skoraj nikjer plezati.

Z Andrejem greva jutri v Tamar plezat ledeni slap. Že od prejšnjega ogleda mi buri domišljijo in mi ne pusti spati. Predstavljam si ga kot v ledu spečo lepoticco, ki čaka, da jo s plezanjem prebudim.

Gledam skico. Na prvi pogled je vse skupaj videti silno preprosto, ko pa se poglabim v opis, naklonina naraste na silnih 85 stopinj. Še dobro, da je ta odstavek visok samo 20 metrov in da se višje gori naklonina položi. Že sedaj me obletava tesnoba, ki se bo do jutri še stopnjevala. Ko bom enkrat v slapu, pa bo preprosto izginila, kot že pri drugih vzponih. Zame bo obstajal kot problem samo meter ledu nad menoj. Meter, ki ga bom z vsakim gibom prestavljal navzgor, vse dokler ne bom na vrhu smeri. Takrat se bodo vsi koraki in gibi zlili v mozaik zgodbe, ki se bo dokončala, ko se bova po vrvi spustila nazaj pod slap.

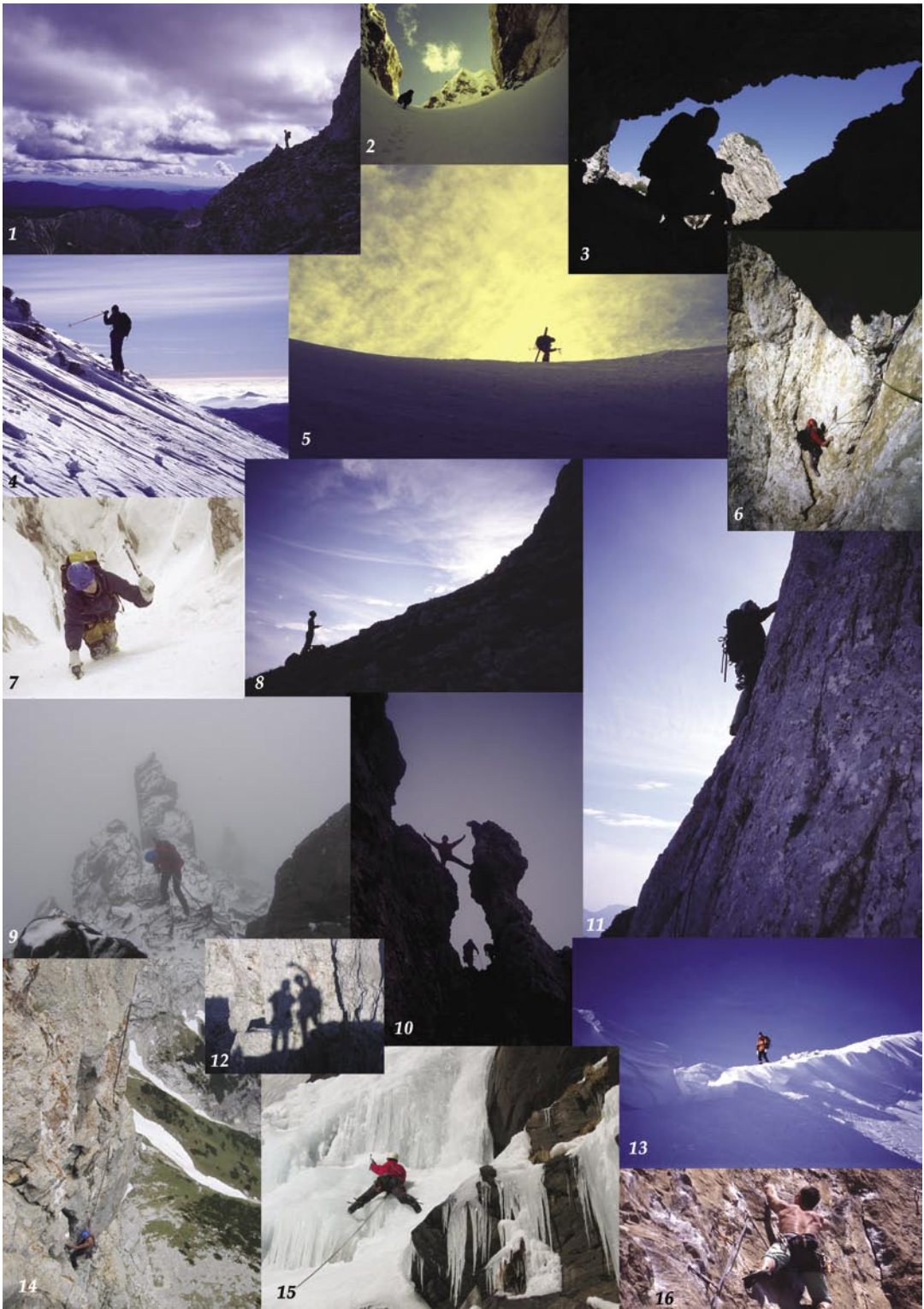
Zopet sva v akciji. Sneženo, v oblake in meglo zavito sobotno jutro ne obeta nič lepega. Drobne snežinke brez prestanka padajo in šelestijo po najinih oblačilih, ko na vršiški cesti kidava prostor za avto. Sneg se udara že krepko čez gležnje. Zavedava se, da v takih razmerah plezanje ne bo lahka zadeva. Kljub vsemu sva optimista, in se odpraviva pod slap. Tam se brez odvečnih besed pripraviva in začneva z vzponom. Andrej že dela prve korake in gibe po ledu navzgor. Kmalu ga ustavi sitno mesto, zato tam zavrta ledni vijak in z olajšanjem spleza čez rob do varovališča v rušju. Kmalu sem tudi sam na vrsti. Sproščeno plezam čez skok, ki mi ponudi sicer mehak, vendar precej gnil led. Potrebno je kar precej čiščenja in udarcev, preden cepini primejo.

Še vijak poberem in že sva z Andrejem skupaj. Naprej vodi položna snežena grapa, zato se razveževa in odhitiva naprej. Začuda, kljub globokemu snegu in gaženju do kolen, nimava večjih težav z napredovanjem. Tam, kjer so ledeni skoki, je snega manj, ker se je že precej splazil, pod skoki pa se včasih pogrezneva do pasu. Nič ne ustavi najinega zaleta. Z navdušenjem rijeva navzgor in uživava. Skoki postajajo vedno bolj strmi, vendar plezava še vedno nenavezana. Vse težave igraje premagujeva. Kmalu prideva pod ključni del slapu. Izpred dveh let nama je v spominu ostal kot petnajstmetrska navpična ledena zavesa. Sedaj zgleda vse skupaj precej preprosto in položno. Kako pa tudi ne bi, ko pa je skok več kot napol zasut. Hitro sva tudi čez to mesto in pot navzgor je odprta. Še nekaj strmejših mest in kmalu sva na vrhu slapa. Nad nama je še nekaj ledu, nad njim pa strma navpična stena. Do nje je še kakšnih 50 metrov skrotja in s snegom poprhanih skal, proti levi pa vodi kamnita rampa, ki buri najino domišljijo. Kamenje na njej je pokrito s snegom in požledom, kar pomeni, da plezanje tam ni preprosto. V naju se prepletata želja po nadaljevanju in strah pred neznanim. Ne veva, kakšne pasti so skrite v nadaljevanju. Splezava še en raztežaj višje, nato pa se po treznem premisleku obrneva. Premalo sva pripravljena, da bi nadaljevala. Obljubiva si, da se naslednjič, ko si bova steno od daleč bolj natančno ogledala in določila najustreznejšo smer in možnosti za vzpon, vrneva in dokončava zgodbo.

Klemen Novak

Ledno plezanje, *foto*: Klemen Novak

Utrinki 3

ZAPISALO SE JE ...

PRAZNIK

Devetdeset let mineva, odkar so se v Borovški vasi zbrali moške, katerim so gore pisale njihov vsakdan. Zbrali so se zaradi tehtnega razloga, kako pomagati ljudem, ki zaidejo v stisko ali pa utrpe nesrečo pri svojih izletih v gore. Gorski reševalci smo si ta dan izbrali za svoj praznik, za ustanovni dan GRSS, in prav je tako.

Planinstvo in gornišstvo je doživljalo v tem obdobju svoj razcvet. Vse več je bilo drznežev, ki jim ni bila dovolj utrjena pot, zato so iskali vse težje prehode prek sten. Vse bolj so se približevali, sčasoma pa tudi preseglji uspehe tujih gornikov v naših stenah. Alpinizem se je vedno bolj uveljavljal. Stene in vrhovi pa ne izbirajo, ponujajo svojo lepoto enkrat obsijano s soncem, drugič okovano v led. Napačen stop, nepravilen oprijem, nezbranost, vse znanje in izkušnje so zaman, nesreča je neizogibna. Telo ne zmore več in potrebna je pomoč, da se reši življenje. V tem trenutku nastopi reševalec s tovariši v »reševalni ekspediciji«. Pripravljen je tvegati do konca, da bi rešil življenje.

Jeseniški reševalci smo se znašli v takšni situaciji daljnjega leta 1924, pri reševanju dr. Klementa Juga v Steni. To leto upravičeno štejemo za rojstni dan gorske reševalne postaje na Jesenicah. Od tedaj mineva že častitljivih 80 let dela, naporov, odrekanih in nesebičnega tovarištva. Jeseniškemu reševalcu je dala neizbrisen pečat in podobo Železarna. Večina si je kruh služila v jeklarskih obratih. Nekateri v potu za stroji, drugi kot nameščenci v pisarnah. Družila jih je enaka misel – opraviti s »šihtom«, potem pa v gore, drugi dom. Volja takratnih mož je bila neuničljiva. Rezultat tega je bila ustanovitev Centrale GRS na Jesenicah, ki je združevala reševalce širom Slovenije. Našteti za tisti čas najboljše, najdrznejše je silno težko. Naj omenim le nekatere: Uroš Župančič, Drago Korenini, Joža Čop, Andrej More, Stane Koblar, Maks Dimnik, Maks Medja, Ciril Praček ... Imen je veliko. Kot rečeno, so živeli z Železarno in za gore. Vse do petdesetih let, ko so dogodki v severni steni Špika temeljito pretresli vrste jeseniških reševalcev. V tistem zgodnjem poletju, v nemogočih razmerah niso pomagale ne izkušnje, ne želja, ne popolno tveganje. Ujetim v steni ni bilo pomoči! Življenja so ugasnila in krivično je ugasnila tudi volja nekaterih odličnih alpinistov, gorskih reševalcev, ki niso prenesli neosnovanih očitkov. Še so bila reševanja – v stenah Triglava, Travnika, Mojstrovk, tudi Špika. Kljub storjeni krivici, preostalim volje ni zmanjkalo. Kakor koli so nekateri v gorniški srenji prikrojili dogodke, vseeno so morali priznati višek znanja in poznavanja reševalnega dela prav reševalcem z Jesenic. Sicer pa je bilo znanje in poznavanje tehnike namenjeno

vzgoji celotne Zgornjesavske doline in celotni Sloveniji. Da je bilo temu tako, je treba pripisati zasluge izjemnima reševalcema in inštruktorjema Stanetu Koblarju in Jožetu Makovcu. Pozneje pa še Petru Ferjanu, Pavlu Dimitrovu, Ludviku Zalokarju, Marku Butinarju, Bertiju Krapežu. Tudi razvoja reševalnih psov brez Naca Hrovata in Cveta Jaklja ne bi bilo.

Ljudje so si izmislili čas. Čas prinaša spremembe, ki zahtevajo prilagajanje. S časom se vse pomiri. Nekateri odhajamo, za nami prihajajo drugi. Gore pa ostajajo in so še vedno lepe in privlačne. Naše delo je še vedno potrebno in upoštevanja vredno. Delo, seveda delo, način, kako nekomu pomagati, se je v teh letih dodobra spremenil. Skoraj ni več napornih reševanj z dolgimi pohodi, težkim plezanjem in naporno nošnjo ponesrečencev na plečih reševalcev. Reševanje s pomočjo helikopterja je korenito spremenilo tehniko reševanja. Le osnovni namen, miselnost reševalcev se ni spremenila.

Jeseniški reševalci se zavedamo, da smo v tem prostoru potrebni in moramo nadaljevati začetno delo. Znanje, ki so nam ga zaupali naši predniki, širimo in nadgrajujemo. Tudi sedaj obstajajo imena, ki se prepletajo z generacijami. Imena, ki krojijo zgodovino jeseniške postaje. Naj spomnim na nekatera: dr. Tomaž Ažman, Alojz Novak, Roman Česnik, Branko Klinar, dr. Jani Pšenica, Klemen Volontar, Igor Potočnik, Tadej Pušavec ...

Takšen je naš skromni prispevek v mozaiku devetdesetih let reševalne službe v Sloveniji. Ko se ob 90-letnici ponovno srečujemo v Borovški vasi, naj čestitam vsem, ki se veselijo skupaj prehojene poti.

Vlado Hlede

(Članek je bil napisan ob devetdesetletnici GRS Slovenije)

Planiki, *foto: Anja Peternelj*

PETDESET LET CVETA JAKLJA

S Cvetom smo si blizu že dolga leta, vendar nas je presenetila novica, da bo na obletnico OF praznoval petdesetletnico svojega plodnega življenja. Navidez droban in krhek fant je polovico življenja prebil med gorskimi reševalci. V GRS se je posvetil predvsem reševanju izpod plazov, preprečevanju nesreč in delu z lavinskimi psi, ki so še danes človekov najboljši zaveznik in pomočnik, ko je treba iskati zasute.

Cveto Jakelj že od mladih let zahaja v gorski svet. Začel je menda z Mežakljo, kmalu pa je zašel tudi v ostali gorski svet Julijskih Alp. Posebno rad je zahajal na Vršič in gore v njegovi sozeski. Na Prisojniku je bil že 7. septembra 1947, ko mu je bilo šestnajst let. Onkraj sedla je bila tedaj še cona B. Poslej je bil pogosto na tej svoji priljubljeni gori, pod katero je s tovariši organiziral tudi lepo število tečajev za lavinske pse.

Prisojnik ni bila edina Cvetova gora. Pridružil ji je še ducat drugih in okusil tudi slast plezanja. Član planinske organizacije je postal, ko je bila ta še del »Partizana«. V PD Jesenice se je vpisal že leta 1947 in poslej ni nehal biti njegov član.

»Plezal sem malo, bolj zase,« pravi Cveto, s čimer hoče povedati, da ga svet navpičnic ni nikoli toliko prevzel, da bi vanj zahajal pogosteje in ga morda izzval do mere, da bi mu iztrgal kako prvenstveno in pozabil na vse drugo.

Seveda je plezal v Triglavu, spoznal pa je še Široko peč, Jalovec, Škrlatico in spet Mojstrovko nad Vršičem. To je zadostovalo, da si je nabral pravo mero znanja in izkušenj ter se pozneje lahko brez težav vključil v gorsko reševalno službo.

To se je zgodilo oktobra leta 1956, pred petindvajsetimi leti, kar daje Cvetu pravico do zaslužene zlate spominske značke. GRS se poslej ni odrekel. Zvesto in s spodbudo je opravil svoje, iz notranjega nagiba prevzete dolžnosti in opravil obsežno delo.

Na njegovo ožjo usmeritev v GRS sta vplivali predvsem dve okoliščini. Perko in Škrlep sta med prvimi v Evropi, že kmalu po osvoboditvi začela v GRS uvajati lavinske pse in iskati reševalce, ki bi se hoteli posvetiti temu delu. Drugi vzrok najdemo v Cvetovi ljubezni do živali, do narave nasploh in posebej do psov.

Tako se ne čudimo, da se je zlahka odločil, saj so mu dajali pobudo starejši

vrstniki Krajnar, Ažman in Hrovat, in se s prijateljema Janezom Ramušem in Jankom Rakovcem vključil v odsek za lavinske pse na Jesenicah. Tečaju v Tamarju so sledili še drugi, pridobil pa si je izkušnje tudi v resničnih akcijah, zlasti v zgodnjih šestdesetih letih. S svojim psom, povsod znanim Činčem, je iskal žrtve meteža na Bjelašnici, pa mladega Janeza Brodnika na Košutni pri Krvavcu in obetajočega alpinista Saša Kamenjeva pod Kokrškim sedlom. Seveda je bilo akcij pozneje še več, kmalu pa so se jim pridružile tudi organizacijske naloge. Te so Cveta kot načelnika odseka za lavinske pse močno zaposlovala tudi tedaj, ko ni bilo akcij v gorah in na plazinah. S krajšimi presledki, ko sta bila načelnika odseka pokojni Zvone Ažman in Janez Ramuš, si je nabral kar devetnajst let načelnštva in s tem bistveno sooblikoval to dejavnost pri nas. Funkcijo je opravljal vestno in prizadevno, vselej domiselno in s pobudo, kljub temu pa mu ni nikdar dramila želje po oblasti ali pomenila nekaj takega, od česar se ne bi mogel ločiti. Jemal jo je kot dolžnost, odraz potreb, in s tem kot nujno zlo, ne da bi jo za vse večne čase vzel v zakup in se je nikoli več ne bi znebil. Prav v tem je velika Cvetova zasluga za nepretrgano delo odseka, v katerem ni bilo boja za vodstvo, pač pa so bila vedno na široko odprta vrata vsem vodnikom lavinskih psov, da so lahko posredovali svoje znanje in izkušnje. Bil je prožen in odprt tudi navzven. Odseka ni zapiral pred drugimi organizacijami, ki so imele opravka s psi, pa če je šlo za stike z vodniki lavinskih psov iz Švice, Avstrije, Tirolske ali za domače organizacije.

Tako se ni branil sodelovanja s kinologi. Vabil je njihove specialiste na naše tečaje in skrbel, da so naši inštruktorji odhajali na njihove tečaje in jim pomagal odkrivati lastnosti svojih živali. Skupaj z Ramušem in Ažmanom je že zgodaj vzpostavil tesno sodelovanje z vzgojitelji službenih psov milice. To se je z leti utrdilo v obojestransko korist, ki obeta napredek tudi v prihodnje.

Toliko o Cvetu kot planincu, vodniku lavinskega psa in organizatorju odseka. O podrobnostih bomo morda brali kaj več v zapisih o zgodovini naše GRS in odseka za lavinske pse. Cveta je v gore in zlasti gozdove vodila tudi poklicna dolžnost gozdarja, zadnja leta pa tudi hudourničarja. Kot delavec Podjetja za urejanje hudournikov se ukvarja z vodami in hudourniki, v tem okviru tudi neutrudno spremlja in beleži snežne plazove na Gorenjskem. Njegova opažanja o plazovih na Vršiču so bila menda med najpomembnejšimi podatki načrtovalcev kart o ogroženosti sveta med Robičjem in Prisojnikom, pa tudi drugod. V tem delu se izkušnje gorskega reševalca lepo dopolnjujejo z vsakdanjim strokovnim delom in so se dokaj pogosto odrazile v delu Podkomisije GRS za plazove in Komisije za plazove Zveze vodnih skupnosti Slovenije, katerih član je Cveto že dolga leta, od vsega začetka.

Cveta cenimo in spoštujemo vsi, ki ga poznamo. Kot delavec je neutruden, zagnan, kot tovariš nesebičen in požrtvovalen, priljubljen vsepovsod. Skrben in pozoren je, prizadeven in človekoljuben tudi v družinskem krogu.

Cveto je pred dobrim letom dni predal vodstvo Odseka v mlade, delovne in podjetne roke in poskrbel, da bo šla pot Odseka naprej in navzgor, sam pa je še vedno prizadeven in požrtvovalen član in aktiven vodnik reševalnega psa.

Besede so vedno revne, še zlasti pa so nezadostne, če hočemo orisati človeka, ki nam je pri srcu in blizu ter si je to s svojim delom tudi zaslužil. Kljub temu upamo, da bodo Cvetu pomenile odraz naše hvaležnosti za opravljeno delo in da jih bo vesel ter bodo hkrati pomagale, da njegov lik ne bo nikoli utonil v pozabo. Naj bodo ob Cvetovem prazniku tudi glasnik naših želja, da bi mu bilo življenje še vnaprej naklonjeno in mu privoščilo še dosti lepega.

Na mnoga leta in srečno, Cveto!

Paole Šegula
(Objavljeno v Planinskem vestniku št. 5, 1981)

Jakelj s Činčem, *foto: arhiv GRS Jesenice*

NAŠI NAČELNIKI

JOŽA ČOP (načelnik 1924 – 1940)

Častno mesto prvega načelnika je zasedel šegavi Joža (27. 03. 1893). Zaradi vseh svojih pozitivnih človeških in alpinističnih potez je užival vedno in povsod velik ugled. Za časa Joža Čopa se prične doba, ko slovenski reševalci niso odpovedali v nobenem primeru.

Joža Čop

DRAGO KORENINI (načelnik 1945 – 1960)

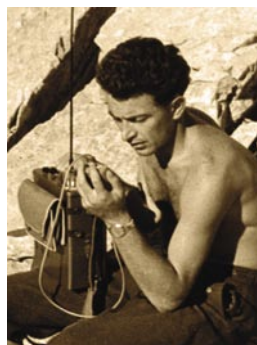
To delo je ilegalno opravljal tudi med vojno. Bil je umirjen in dober organizator. Že pred vojno je spoznal nujnost gradnje bivakov, in je to spodbujal tudi po njej, saj so bili bivaki zelo koristni pri večdnevnih reševanjih. Izdelal je načrte vseh bivakov in organiziral njihovo izgradnjo, zato upravičeno nosi ime »Oče bivakov«.

Drago Korenini

BERTI KRAPEŽ (načelnik 1960 – 1964, 1976 – 1979)

Koreninija je nasledil razmeroma mlad, kar priča o zaupanju, ki ga je užival med reševalci. V tem času so člani postaje zasnovali in izgradili zavetišče v Španovem vrhu. Stal je na čelu odličnih alpinistov reševalcev, kljub odhodu starejših in tistih iz nesporazuma ob akciji v Špiku. Drugo obdobje je značilno po tem, da so se posamezne postaje izurile za samostojno delo – dobile so vsa polnomočja za delo v svojem okolišu, kar je bila v precejšnji meri zasluga jeseniških inštruktorjev.

Berti Krapež

LUDVIK ZALOKAR (načelnik 1964 - 1972)

Dober alpinist in organizator. Vodil je več akcij z izjemnim številom reševalcev (zimski akcija 1968 v Triglavu, 1971 akcija v Martuljku). Vse bolj popolnemu tehničnemu reševanju se je pridružil helikopter, kar je zahtevalo stalne vaje. Zato je bilo v tem času več zimskih in letnih medpostajnih vaj.

Ludvik Zalokar

JOŽE MAKOVEC (načelnik 1972 - 1976)

Deloval je kot zelo uspešen inštruktor, nadvse prizadevno je uvajal novosti in vneto skrbel za vzgojo mladih.

Jože Makovec

PAVEL DIMITROV (načelnik 1979 - 1983)

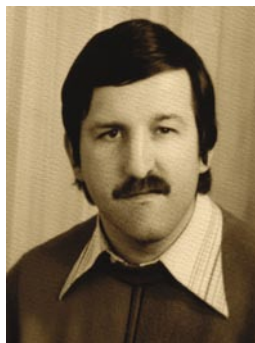
Svojo kakovost je poleg reševalnega dela izkazal tudi na več odpravah. Uspešno je sodeloval na odpravah na Kangbačen in v Kavkaz. V svojem mandatu mu je uspelo elektrificirati zavetišče in kot pravi sam, je zanj še večji uspeh izdelava kronike od ustanovitve do danes. Njegova zagnanost in razgledanost ga je privedla na mesto predsednika PD Jesenice.

Pavel Dimitrov

MIRO ZAKRAJŠEK (načelnik 1983 - 1987)

Reševalec od leta 1968. V njegovem obdobju zopet pride do menjave generacij. Število tečajnikov je večje kot sicer.

Miro Zakrajšek

VLADO HLEDE (načelnik 1987 - 2002)

Postajo je uspešno vodil kar tri mandate. V teh letih se je obnovilo in posodobilo zavetišče, izšolalo se je pet inštruktorjev. Postaja je začela tesno sodelovati s 15. brigado VL.

Vlado Hlede

KLEMEN VOLONTAR (načelnik 2002 -)

Reševalec od leta 1984. Kot inštruktor alpinizma in GRS deluje v Komisiji za alpinizem in je član Izpitne komisije Podkomisije za vzgojo in tehniko pri GRSS. Kot vodnik reševalnega psa sodeluje na iskalnih in reševalnih akcijah.

Klemen Volontar

SEZNAM ČLANOV, september 2004

IME	STATUS
AKTIVNI ČLANI	
Babič Andrej	inštruktor
Bernik Darko	reševalec, zveze
Česnik Roman	vodnik reševalnega psa
Debenjak Aleš	reševalec, oprema
Fenz Jure	reševalec, vozilo
Hlede Vlado	reševalec (zaslužni član)
Klinar Branko	reševalec
Misir Goran	reševalec
Noč Rajko	reševalec
Novak Alojz	inštruktor
Pervanja Boris	letalec reševalec, zavetišče
Potočnik Igor	namestnik načelnika, vodnik reševalnega psa
dr. Pšenica Jani	zdravnik, letalec reševalec
Pušavec Tadej	namestnik načelnika, inštruktor, miner
Razingar Borut	reševalec (zaslužni član)
Volontar Klemen	načelnik, inštruktor, vodnik reševalnega psa
Zalokar Igor	reševalec, tajnik, vozilo
Zupančič Klemen	reševalec
Žumer Miha	inštruktor
Habjanič Srečko	pilot Slovenske vojske
Križič Milan	pilot Slovenske vojske
Lanišnik Igor	pilot Slovenske vojske

Leban Vojko	pilot Slovenske vojske
Sardinšek Zlatko	letalski tehnik Slovenske vojske
Škofič Maurer Miklavž	pilot Slovenske vojske
Škufca Primož	pilot Slovenske vojske
PRIPRAVNIKI	
Benedik Gašper	pripravnik, oprema
dr. Carrota Robi	pripravnik, zdravnik
Peternelj Anja	pripravnica, blagajničarka
ČLANI	
Biaggio Stanko	častni član
Cencelj Ciril	zaslužni član
Dimitrov Pavel	zaslužni član
Fenz Mihael	častni član
Ferjan Peter	zaslužni član
Jakelj Cveto	zaslužni član
Koblar Franci	častni član
Kolbl Rafael	član
Krapež Albert	zaslužni član
Kuhar Robert	član
Kunšič Jože	zaslužni član
Medja Klemen	izredni član
Noč Albin	zaslužni član
dr. Novak Alojz	častni član
Novak Klemen	član

Utrinki 4

dr. Odar Kralj Alenka	izredni član
Polajnar Primož	zaslužni član
Ramuš Janez	zaslužni član
Rezar Valentin	zaslužni član
Stojan Janez	častni član
Zalokar Ludvik	zaslužni član

SEZNAM FOTOGRAFIJ NA STRANEH 9, 29, 45 in 56

Utrinki 1:

- 1 Grozd, foto: Goran Misir
- 2 Preizkušanje sidrišča, foto: Anja Peternelj
- 3 Pristajanje, foto: Goran Misir
- 4 Vstop v helikopter, foto: Goran Misir
- 5 Od spodaj, foto: Goran Misir
- 6 Vitlanje, foto: Goran Misir
- 7 Letne vaje, foto: arhiv Goran Misir
- 8 Iskanje z lavinsko žolno, foto: Gašper Benedik
- 9 Helikopterske vaje, foto: arhiv GRS Jesenice
- 10 Mariner, foto: arhiv GRS Jesenice
- 11 DVSP 2004, foto: Gašper Benedik

Utrinki 2:

- 1 Stol, foto: Anja Peternelj
- 2 Mojstrovka, foto: Anja Peternelj
- 3 Srebrnjak, foto: Gašper Benedik
- 4 Detajl, foto: Anja Peternelj
- 5 Oblaki, foto: Gašper Benedik
- 6 V megli, foto: Anja Peternelj
- 7 Smerokaz, foto: Gašper Benedik
- 8 Peričnik II, foto: Anja Peternelj
- 9 Jesen, foto: Anja Peternelj
- 10 Mali oltar, foto: Gašper Benedik
- 11 Zimska idila, foto: Anja Peternelj
- 12 Pot na Stol, foto: Anja Peternelj

Utrinki 3:

- 1 Samotna pot, foto: Anja Peternejl
- 2 Hudičev žleb, foto: Anja Peternejl
- 3 Okno, foto: Gašper Benedik
- 4 Pod Prešernovo kočo, foto: Anja Peternejl
- 5 Jalovčev ozebnik, foto: Anja Peternejl
- 6 Vertikala, foto: Goran Misir
- 7 V Hudičevem žlebu, foto: Boštjan Bradaškja
- 8 Pod Rjavino, foto: Anja Peternejl
- 9 Grossglockner, foto: Gašper Benedik
- 10 Dolomiti, foto: Anja Peternejl
- 11 Milijarda, foto: Anja Peternejl
- 12 Pozdrav, foto: Gašper Benedik
- 13 Begunščica, foto: Gašper Benedik
- 14 Kamniška v Koglu, foto: Gašper Benedik
- 15 Maltatal, foto: Anja Peternejl
- 16 Osp, foto: Anja Peternejl

Utrinki 4:

- 1 Gasilska iz helikopterskih vaj, foto: Goran Misir
- 2 Tadej Pušavec, foto: Anja Peternejl
- 3 Peter Ferjan, foto: arhiv GRS Jesenice
- 4 Anja Peternejl in Gašper Benedik, foto: Gašper Benedik
- 5 Goran Misir in Boris Pervanja, foto: Anja Peternejl
- 6 Klemen Volontar, foto: Goran Misir
- 7 Robert Kuhar, foto: Anja Peternejl
- 8 Vlado Hlede, foto: Goran Misir
- 9 Gasilska iz zimskih vaj 2004, foto: Anja Peternejl
- 10 Klemen Zupančič, foto: Goran Misir
- 11 Darko Bernik, foto: Anja Peternejl
- 12 Branko Klinar, foto: arhiv GRS Jesenice
- 13 dr. Jani Pšenica, foto: arhiv dr. Jani Pšenica

POMAGALI SO NAM

Difa Trading d.o.o., Jesenice

Ibiko d.o.o., Slovenske Konjice

JEKO-IN d.o.o., Jesenice

Ključni CENA, Vinko Razingar s.p., Jesenice

Kovinarstvo Krim d.o.o., Ljubljana

Lekarna Plavž, Jesenice

Pivovarna Laško

Planinsko društvo Jesenice

Sitotisk Studio A, Jesenice

Športna zveza Jesenice

TUNTURI®
THE MOTOR – it's you.

WEIDER™
BodyShaper®

SOKOLmarket

Zastopa in prodaja:
SOKOLMARKET d.o.o., Koprska 72, Ljubljana
tel.: 01 200 27 60, fax: 01 200 27 57
e-pošta: sokolmarket@sokolgroup.com
www.sokolgroup.com

PE SOKOLMARKET TIVOLI
tel.: 01 300 37 51, fax: 01 300 37 57
TRGOVINA SOKOLMARKET MARIBOR
Velmar d.o.o., Korotka 33 (kopališče Pristan), tel.: 02 250 81 63

medium
tisk & design

CVETLIČARNA
Zvonček-S

d.o.o., 4270 JESENICE
Tel.: 04 / 586 38 08, 586 55 60

OBČINA ŠEŠENICE

BELEŽKE